

משך

ראה

חבמה

י"ט אלה הנחלות כו' בשילה לפני ד' פתח אהל מועד. וכן בסדר עולם, א"כ אז היו הבמות אסורין ואיך זבחו בזבוכים לד', וזה קשיא עלומה (בתוספות ביאור משלי). והשבתי, כי איתא בתוספתא סוף זבחים איזהו צמה גדולה בשעת היתר הבמות [פירוש אימתי ואיך היתה צמה גדולה אשר בשביל זה היו הבמות מותרין היינו להקריב בכל במות יחיד] אהמ"ע נטוי כדרכו [כמו במדבר ובשילה] והארון לא היה נתון שם [שנזבז וגבעון היה הארון בפלשתיים ובבית עובד אדום, וקריית יערים, וצירושלים] לכן הבמות מותרין. אבל בשילה היה הארון באהל מועד ולכן היו הבמות אסורים. וזה פירוש התוספתא. והא דבגלגל היו הבמות מותרות, משום דלא נחו מכבש נחלה, וכמו דאמר בזבחים כי לא באתם עד פתח אל המנוחה דנחו מכבש יעו"ש. והנה מעשה זה דבוכים היה אחרי מות יהושע ובימי הזקנים שעבדו את ד', וכמו שפירשו המפרשים והזקנים ימים האריכו, שנים לא כמו שאמרו חז"ל, וא"כ היה תיקף אחרי מות יהושע, ובמיתתו נאמר ביהושע כ"ד ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה כו' ויחילו לפני האלדים, ובפסוק כ"ו ויקמה שם תחת האלה אשר במקדש ד' ופרש"י לפי שהביאו שם הארון כמה שנאמר למעלה ויחילו לפני האלדים, א"כ היה אז הארון בשכם והיה האהל מועד כדן צמה גדולה והיו הבמות מותרין ולכן זבחו שם בזבוכים לד' וי"צ.

ובא וראה אמתת דבר זה בקפ"זול כ' במלחמת ישראל ובנימין כתיב ויעלו כל בני ישראל ויבואו ובית אל כו' ויעלו עולות ושלמים לפני ד', הרי דבבית אל הקריבו עולות ושלמים משום דכתיב תיקף וישאלו בנ"י בד' ושם ארון ברית האלדים בימים ההם, הרי דהארון היה אז בבית אל ולכן היו מותרין הבמות והיו מקריבין שם בבית אל כדן צמה יחיד. ואוסף לך להראות מי הביא אז הארון לבית אל, כי בסדר עולם אמרו כי הק עובדא בפלגש בגבעה היה צמי כושן רשעתים והיה אז ירושלים בלא איש מצבי ישראל, וכמו שאמר לא נאסר אל פיר נכרי, וזה היה סמוך למות יהושע ועיין בהגהות הגר"א לסדר עולם פרק י"ב ובשופטים א' ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וד' עמם ויתירו בית יוסף בבית אל, כי לדעת פירוש כי היה הארון אתם וזהו וד' עמם, שהארון הוא משכנו וכמו שכתוב ויחילו לפני האלדים, לכן אז היה הארון בבית אל ואז היה עובדא דפלגש בגבעה וכ"ז ברור. ובמסנה פרק משוח מלחמה ד"א האולך כו' זה מחנה הארון, והנה

וירשתם אותה וישבתם בה. דעת הרב"ן, דישיבת ארץ ישראל בעשה, והרד"מ בחדושו תמה ממה דדריש ר' שמלאי במסכת סוטה מ"ט נחמה משה לכנוס לא"י כו' הרבה מלות כו' ואין מתקיים אלא בארץ כו'. ומאי מקשה הלא ישיבת ארץ ישראל עשה היא בעלמה עיי"ש. ולק"מ, דלפי זה בני גד וב"ר לא קיימו מלות ישיבת ארץ ישראל, ובדאי אינו כן, דקיימו גם בארץ סיחון ועוג מלוא ז', שזה האמורי מה שאמר והורשתם את הארץ וישבתם בה, וא"כ מדוע היה משה מבקש לכנוס לארץ, ודאי כל זמן שלא היה כבוש וחלוק בארץ היו מקיימים בזה ישיבת ארץ ישראל. וזה פשוט:

אבד תאבדון את כל המקומות וכו' על ההרים הרמים וכו' ולא ההרים אלהים. (גמרא). שההרים עלמין מותרים כו' ואבדתם את שמים מן המקום ההוא. והמקום עלמו מותר. לא תעשון כן לד' אלדיכם, פירוש שלא תעשון כן לזורד ד' לאבד ע"ז מן המקום ולבנות מזבח במקומו, דיש נעבד במחומר אלל גבוה, ומקשי' קרבן כקרבן דמי, כ"א אל אשר יבחר ד' אלדיכם ע"פ נביא מותר, שאין לך הר וגבעה שלא עבדו עליו ע"ז כדאמרו דמשנה פרק כל הללמים, וכן אמר בירושלמי על הק משנה סבירין מימר דבר שיש בו רוח חיים אעפ"י שאינו אסור להדיח אסור לגבוה [וה"ל במחומר אסור לגבוה אעפ"י שאין לו תפיסת יד אדם] בית הבחירה אינן נבנה ע"פ נביא ויעל דוד בדבר גד אשר דבר ביד ד', ועיין הראב"ע בפירושו. ונראה שרמב"ם פ"י כן ד"ל כל שיש בו שם לעו"ג לא יעשה למלכת הקדש, היינו אף שבעלו ודמחומר יעו"ש:

ונתצתם את מזבחותם ושבתם את מזבחותם ואשריהם תשרפון באש ופסילי כו' תגדעו. שינה הכתוב במכוון דמזבחות ומלכות שמהוזה לאבות, יתכן דהמה מהלכות שנבנו לשמים, לכן ונתלתם את מזבחותם שהם עבדו לעו"ג, אבל אשירות ופסילים נעשו הן נעשו לעו"ג ולכן אשירות ופסילים תיקף תשרפון, שהם ודאי נעשו לעו"ג. ופשוט:

לא תעשון ככל אשר אהנו עושים זה היום איש כל הישר בעיניו וכו'. הקשה לי אחד מלומדי למד בשופטים ב' ויקראו שם המקום ההוא בוכים ויזבחו שם ל"ד, הרי זה היה אחר מות יהושע, ויהושע חי כ"ח שנה מיום שנכנסו לארץ כדאיתא בסדר עולם, והמשכן בשילה הוקם תיקף אחר י"ד שנה שכבשו וחלקו, וכמו שכתוב ביהושע י"ח ויקהלו כל עדת בני ישראל וישכנו שם את אהל מועד כו' ובפסוק ג"א בקאפיטול

משך

ראה

חכמה

הער 347

בע"ז וכמו שהיה למיגדר מילתא דע"ז. ודו"ק: **פ**ן תעלה עולותיך. בספרי פסקא ע' עולותיך ולא עולת עו"ג דברי ר"ש רי"א ולא עולת עו"ג שהקדישו בחו"ל. הנה בגמ' זכמים מ"ה מיימי פלוגתא דר"ש ור' יוסי אם חייבין על שחיטת חוץ בקדשי עו"ג עיי"ש. ולא איתמר שזו טעם וסברא. גם בסוף מנחות אמר ר' יהודה חווי לשם שמים הקריב צבחה במזבחים ועיין חו"ס דף ק"ט ע"ב שכתבו ויראה דלכזו נח היה מעלה לעו"ג. ועיין בה"ז וז"ל. אמנם ד"ת עניים במקום זה ועשירים במק"א. הוא הספרי כאן שמפורש טעמא דר"ש. ור' יהודה לטעמו אזיל דאמר חווי לנ"ש הקריב במזבחים ודרש פן תעלה עולותיך בכ"מ אשר תראה. הא עולת עו"ג אם הקדיש בחו"ל והבן. ומסולק קושיית חוספות בזכמים על הא דאמר אסור לעשות שליחותן. יעו"ש:

מרכים א' ג'. ויאהב שלמה את ד' ללכת בחקות דוד אביו רק בצמות הוא מזבח ומקטיר. פירושו כי בדברי הימים כ"א כ"ב ויבן שם דוד מזבח לד' ויעל עולות ושלמים. פירוש בעלמו היה המקריב דוד מיתר צבחה ואין כהונה צבחה. כדאמר סוף זכמים ויענהו באש מו השמים על מזבח העולה בעת ההיא בראות דוד כי ענהו ד' בגרן ארנן כו' הבין שזאת הנחלה. זאת המנוחה ופה יקבע המקום שכינתו החחיל להסתנה כמו בקדושת אהל מועד. ויוצא שם פירוש רק זכינה בלבד לא הקטרה והעליות אימורים כו'. ויאמר דוד זה הוא בית ד' האלדים. וזה מזבח לעולה בירושלים. שלא יזבחו במקום אחר [לבד צבחה לבד שבגבעון]. שכיון שיש בית לאלדים אי"כ הצמות אסורות. וזה שאמר כאן רק העם מזבחים בצמות כי לא נבנה בית לשם ד' כו' ויאהב שלמה ללכת בחקות דוד אביו רק בצמות הוא מזבח ומקטיר. שלא שמר כפי מה שזה דוד אביו. שלא יקטירו ויקריבו בצמות. ודו"ק: **ר**ק בכל אות נפשך תזבח ואכלת כו' הטעם והטהור יאכלנו כו'. לא כהוב יחדיו כמו דכתיב אלל חולין ובכור בעל מוס. משום דאמרינן (בכורות ל"ב) איזהו דבר שאין בו זרעה מחיים כו' הוי אומר זה מעשר צבחה. דמחיים אינו נמכר. והנה קי"ל דמעשר צבחה אינו נוהג בשותפות. ואינו נמכר מחיים. גם אינו נמכר באיטלו. ונאכל מן הסתם לאיש וביתו. והבעלים אינו רק אחד [שמן הסתם אין דרכו למכור אחר שחיטה]. ולכן לא כתוב יחדיו. שהבעלים אינו רק אחד. אבל בכור וחולין נוהג בשותפות. גם בכור בע"מ נמכר מחיים ויכול להיות שני שותפין בו. כתיב יחדיו שיד שניהם שוין בו. וזה רמז נכון בסי' ואלו רמז

והנה בירושלמי מגילה פ"ק ה"ב ר' יוסא בשם ר' יוחנן זה סימן כל שהארון מבפנים. הצמות אסורין. יאל הצמות מותרות [וזהו כמו שפירשנו מההוספתא] בעי ר"ז קומי ר' יוסא אפילו לשעה כגון ההיא דעלי. ולפי מה שפירשתי מוכח. דאפילו לשעה אם יאל הצמות מותרין. ול"ל דדוקא כשיאל למלחמה שלא נח בשום מקום שפיר בעי אם הצמות מותרין. משא"כ כאן נח בשבט וגו' צבית אל. ודו"ק: **רמב"ן** בפסוק כל הישר בעיניו כו' אבל איובלים אותה במחנה וחוץ למחנה. כ"ז זה כרצ הוגא דאיתותא. והנה אמר דאכלו במחנה דוקא לא חוץ למחנה אם לא בעת מלחמה וקרא מפורש בקדשי שעה במקום טהור הוא מטומאת מזורע. וזה דוקא במחנה. ועיין זכמים דף ג"ה ובתורת כהנים שם ודו"ק: **השמר** לך פן תעלה עולותיך. בכ"מ אשר תראה כ"א במקום אשר יבחר ד'. פירשו בירושלמי על פי הדבור כאלוהי הנביא צהר הכרמל. עיין ירושלמי מגילה פ"ק. והביאור כי לכל מזה להוראת שעה מזה לשמוע לנביא רק בע"ז אף לזרד שעה קלה אין שומעין והנביא יומת כי דבר סרה. והנה טעם של קדשים בחוץ פירש הכוזב צ"א אחרי למען לא יזבחו עוד זבחים לשטירים וכמאמרם במד"ר לכן מלך שהיה להוט אחרי נבילות וטריפות כו'. נמלא טעם הצמות שלא יזבחו לעבוד ע"ז וכדרך כל מקטירים בגנות ובשדות. וכיון דאיכא בזה דררא דחשש ע"ז בזה לא היו שומעין אף לנביא מוחזק ובהוראת שעה אם לא כדאמרו ע"ז צימות (דף ל') למיגדר מילתא שאני וזהו דוקא למיגדר מילתא דעו"ג שהיו להוטים אז אחרי הבעל. ועי"ז אמרו ד' הוא האלקים וגמאם אללו הבעל וכהגיו ותפסו ושחמו אותם. ולכן הוי כמו שאמרו חלל שבת אחת כדי שימכרו שבתות הרבה. אבל למיגדר מילתא דעבירה אחרת לא היו רשאים לשמוע לנביא להקריב צבחה דאיכא בזה דררא דחשש שחא יזבחו מזה לע"ז. ולכן דרשו בירושלמי הוריות גוי וקהל גוים גוי שעתיד לעשות כקהל גוים כו' שיקריבו צהר הכרמל. והנה בקראי דע"ז כתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה את כל אשר לזה אליכם ביד משה מן היום אשר לזה ד'. אמרו שכל המורה בע"ז כסופר בכל התורה כולה. ובכל הנביאים. וכל הסופר בע"ז כמורה בכל התורה כולה. וזה שאמר השמר לך פן תעלה עולותיך. בכ"מ אשר תראה כ"א במקום אשר יבחר ד' עפ"י נביא. אליהו צהר הכרמל. שם העלה עולותיך. ובאופן ושם תעשה כל אשר אנכי מו"ך. שעי"ז זה תעשה קיום כפירה

משך

ראה

חכמה

יחדיו. ובקרא דבכל אות נפש הטמא והטהור יאכלנו ולא כתיב יחדיו, וכבר כתבתי בזה, והפשטיות מורה: דכאן מדבר דהאכל זה לא יאכל קדש, לכן כתב יחדיו, אבל שם מדבר דהאכל קדש אוכל בשר תאווה או בשר פסוהמ"ק, בדמקום שאוכל מעשר שמה אוכל בשר פסוהמ"ק, לכן אינו אוכל הטהור יחד עם הטמא, שהאוכל אוכלין טמאים נפסל גופו מלאכול בתרומה, ועיין פרק יוהכ"פ דילוף מקראי, ואפשר דלקדש נפסל גופו דבר תורה וכוון שנגע בהן הטמא, הלא המה אוכלים טמאים ולכן לא כתיב יחדיו, ודוק: **וְרָא** תאכל הנפש עם הבשר, ספרי פסקא סימן ע"ו ולא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי והלא דין הוא ומה בשר בחלב שמוחר לב"ג אסור לישראל אבר מן החי שאסור לב"ג א"ד שיהא אסור לישראל כו' יעו"ש. קשה לי לו יהא דילוף בקרי"ח, אם לא כתב קרא לאו לאבר מן החי, או יהיה נאמרה לישראל ולא לבני נח, מידי דהוה אכל מילה שנאמרה לב"ג ולא נשנית בסיני דלישראל נאמרה ולא לבני נח, איכ מוכרח הכתוב למוהדר קראי, כדי שיהיה נאמרה ונשנית בסיני ונאמרה לב"ג, וליכא למימר דהא דידעינן מקרי"ח הוי כנאמרה ונשנית, ז"א דהא הגמרא משני בכה"ג בסנהדרין כ"ט דלמילתייהו הוא דנשנית, וז"ע, שוב ראיתי, כי הוא גמרא ערוכה שם כ"ט על על אבר מן החי לפרש"י שם, דלכן נשנה אבר מן החי כי היכי דתהא נאמרה ונשנית, ומיפת תואר ליכא יוכיח דלאו בני כבוש ניהו, ומהספרי הזה מוכח דאיכא מידי דלישראל שרי ולעו"ג אסור וכמו יפת תואר, ולא סבר דעו"ג לאו בני כבוש ניהו, ולכך אם נאמרה ולא נשנית הו"ל דל"ג נאמרה ולא לישראל וכמו יפת תואר, וכמו דפריך הגמרא שם בסנהדרין יעו"ש, ולפ"ז איש פסק רבינו משה שפסק כרב אחא בר יעקב דמפרכסת אסורה לב"ג כמו שמפורש בהלכות מלכים פרק ט' הלכה י"ג, והוא מן הספרי הנ"ל, ונכון, ואולי דהנך ברייתות דגמרא דסברי מי איכא מידי כו' אלו בשטות אחי בן עקיבא דמכילתא פ' משפטים גבי וכי יזיד איש על רעהו להרגו, רעהו פרט לעו"ג, יעו"ש ודוק, וז"ע עוד:

שם בספרי, אף אחת אל תתמה על אבר מן החי שאעפ"י שאסור לבני נח שיהא מותר לישראל, ל"ע לשיטת הריב"ז, בשבועה דף כ"ה דעשה דשאינה זבוחה, איכא איכא אסור משום עשה דשאינה זבוחה, ותו נילף בקו"ח דיהיה איסור לאו ועושין מן הדין בכה"ג היכי דאיכא עשה, כמו שכתב

רמז קרא, דנכון שלא ימכרו אותו לאחר שחיטה כמו דגזרו חכמים, ודו"ק:

על הארץ תשפכנו כמים, בספרי פסקא ע"א כמים מה מים מותרים בהנאה כו' מה מים מכשרים כו' מה מים פטורים מלכסות, פירוש דתלתא זימני כתיב על הארץ תשפכנו כמים בפסוהמ"ק ובכור וחולין, והסוגיא מתפרשת בפסחים דחוקיה משני שריך קרא להכשיר הדם ותו חד קרא לכסוי וחד קרא שם מכשיר וחד קרא שם פסוהמ"ק מותר בהנאה סדיא הואיל וגיון וחלבן אסור כבשי דמן קבורה קמ"ל דאמר בחולין ל"ה, ובחולין דקא משני לר"ש דם אינו מכשיר לשריך קרא להחיר דמן של פסוהמ"ק, היינו חד קרא דאינו לריך כסוי וחד קרא דפסוהמ"ק דמן מותר בהנאה, וחד קרא אולי סבר כר"ח ב"ג, דהך קרא ולא תאכל הנפש עם הבשר כי הדם כו', הוא אזהרה, על דם מן החי, ולריך קרא להחיר דם מן החי בהנאה, דא"כ לא הוי ידעינן היתר כל חד מחבריה, לא דם פסוהמ"ק מדם מן החי, ולא דם מן החי מדם פסוהמ"ק, ומסולק מה שנדחקו בתוס' בחולין ל"ה ד"ה למשרי דמן, ובפרט דכבר נתבאר בתוספות פסחים כ"ג דר"ש דאמר גיד הנשה אסור בהנאה לא מלי סבר כחוקיה, וע"כ ל"ל כמו שבארנו בס"ד, ועיין בפסחים, דהא דמשני על אבר מן החי ודו"ק, וא"ש לרי"ח ב"ג דמשום חי מחסרי איכא לא הוה ידעינן היתר הנאה דיליה ולריך קרא באגפי נפשיה, וכן משמע בסנהדרין דר' שמעון מוסיף על ר"ח ב"ג, יעו"ש ודוק היטב בכ"ז:

השומר לך פן תעוז הלוי כל ימך על אדמתך, וסמך ליה כי ירחיב ד' את גבולך כאשר דבר לך, ופירושו אף אם ירחיב גבולך ויתן את הקניי והקניזי, והקדמוני ויהיה ללוי חלק ונחלה (עיין ב"ב ג"ד ועין סמ"ג ומשליח סוף הלכות שמיטה) ולא יהיה נשתנה מכל שבטי ישראל, ואין לו תרומה ומעשר, אפ"ה לא תעוז את הלוי ותן לו חלק מקדשים ושמתח עמו, וזה כל ימך וכו', ודו"ק:

וזבחת מבקרך ולאנקי, הא דמומר לעבירה אחת מותר לאכול משחיטתו מפורש בן בשמואל א' גבי בעלת אוב ולה עגל מרבך בבית ותמהר ותזבחהו, ופשטא דקרא משמע שאין לריך בדיקה סבין כלל וכהחולקים על הרמב"ם יעו"ש, ואולי דכיון דבשעת מלחמה כשירעבו מותר אפילו קדלי דחויי, וללישא קמא אפילו שלל דידהו והוא היה רעב כמפורש, לכן אכל:

אך כאשר יאכל הנבי והאיל כו' הטמא והטהור יחדיו יאכלנו וכן בסוף גבי בכור כתיב

להקטיר כל חלבי קרבן בפני עֲלָמוֹ, ולזה אמר ויסירו העולה. היינו האמורים לתחס למפלגות לבית אבות. פירוש כל קרבן בפני עֲלָמוֹ שלא לערב חלבים זה בזה להקריב לד'. והנה מתן דמים ואימורים לא נזכר כלל בפסח. ובספרי פ' קרח יליף לה מהא דכתיב ודם זבחך ישפך והבשר תאכל למתן דמים ומתן אימורים יליף בקו"ח מבכור עיי"ש. והיכן כתיב ודם זבחך ישפך במשנה תורה. לכן אמר ככתיב בספר משה היינו ספרו משנה תורה. וכן אמר בקאפיטול כ"ה ואת גביהם לא המית ככתיב בתורה בספר משה אשר בו' לא ימותו אבות על בנים. וזהו במשנה תורה. שלכן אמר בספר משה. ועיין במדרש חקת י"ט כשאמר לו הקב"ה פוקד עון אבות בו' אמר משה רבש"ע כמה רשעים הולידו לדיקים בו' ה"ל הקב"ה למדתי חייך שאני מבטל דברי ומקיים דברך בו' וחייך שאני כותבן לשמך שנאמר ככתיב בתורה בספר משה אשר לוה ד' הרי הרגישו מה שאמר בספר משה שעל משנה תורה כוון. ודוק:

שְׁמוֹר ושמעת את כל הדברים האלה. לפלא איך יתכן שמירה קודם לשמיעה. ונראה דשמיעה הוא לשון קבלה. וכמו ולא שמעו אלי. ומה דריש הגמרא במנחות האומר הרי עלי תורה בלא לחמה בו' כופין אותו ואומר לו שמור ושמעת. וצירושלמי מיר פ"ק ה"ב הריני מיר ע"מ שאהיה שותה יין בו' תמן אמרי אומרים לו שמור ושמעת. וזה שדברים שאינן רק בגדר ובקבלה שמקבל על עצמו לר"ך להיות השמירה קודם להקבלה שיקבל לעשות כדין תורה. וזה שמור ושמעת. ודו"ק:

כִּי תִטְעֶה הַטּוֹב והישר בעיני ד' ספרי הטוב בעיני שמים. והישר בעיני אדם דברי רע"ק. פירוש ודו"ק קרא קמא דכתיב בפ' ואתחנן ו' ועשית הישר והטוב בעיני ד' דסמוך הטוב לד'. ורי"ש דריש הך קרא דפ' ראה. ופשוט:

בְּקִרְבָּךְ נביא וכו'. בספרי בקרבך לרבות האשה. פירוש שאף אשה תוכל להיות נביאה. דדוקא אם מדברת לעבוד ע"ז לא תשמע אליה. הא לעבוד לפי שעה בשאר מלות תשמע אליה. כן הוא פירוש הספרי. ויליף בקרבך גו"ש מהך דפתיב בשופטים י"ז כי ימלא בקרבך בו' איש או אשה בו' וילך ויעבד בו'. כן הבא בקרבך מרבה אשה. אבל גר ועבד לא מלי לרבות דכתיב נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ד' ומאחריך מומט גר ועבד. ולקמן בפסקא ל"ג דריש נעשתה התועבה בו' בקרבך לרבות

שכתב הרב המגיד בהלכות מאכלות אסורות יעו"ש. ונראה דקאי למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן החורה ואיסור אבר מן החי איכא אף בעוף יעו"ש. ולזה ליכא איסור דשחיטה וזוהי ואבר מן החי איכא [ומכ"א העיר דלפי' מוכח דאיסור אבר מן החי לבן נח בעוף. ועיין רמב"ם וכס"מ בזה]. ודו"ק:

רַק קִדְשֶׁךָ אשר יהיו לך. בן עזאי בספרי מפרש זה במעשר בהמה. ולכן אמר יהיו לך. שאינו טהב בשותפין. וכן תרגם אנקלוס מעשר קודשך וכן תרגם בפ' נשא על קרא דואיש את קדשו לו יהיו דמשלמים ניתן חזה וסוק לכהנים. ומחולין מתנות וקדשי קדשים כולן לכהנים לבד מעשר דכולו לבעלים. ולכן אמר יהיו לך:

סַפְּרִי רק קדשך בו' ר"י אומר עד באר הגולה חייב באחריותם. כן סבר בתוספתא בכורים פ"א גבי בכורים וגם שם פליגי רבנן דעד הר הבית. ודו"ק: **וְדָם** זבחך ישפך וכו'. והבשר תאכל. שלא יאכל הבשר עד שיפך הדם. לא לר"ך קרא דמקל ומומר דאימורים דכי ליטניהו לא מעכבי. מעכבי כי איטניהו. כש"כ דמי כמו שאמרו בפסחים דף ע"ו. רק מצעי קרא למאן דאמר דכיון דאיתקבול דם בכלי עומד לזרוק וכזרוק דמי ואפ"ה אין הבשר נאכל עד שיזרוק הדם. ועיין פ"ק דפסחים דף י"ג כזרוק דמי לחול עליו כל שם פסולי קדשים אבל לאישתריוי לא משתרי עד דזריק. רש"י. וזה נכון מאד. דקרא קמ"ל דאף אם נתקבל הדם בכלי וגשפך אין הבשר נאכל. ועיין מנחות ק"ב. ואכמ"ל. ודוק.

וּלְפָנָיו הך תנא דר"פ בית שמאי מנין לכל הדמים שטעונין מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחך ישפך דקרא אמר דכל הזבחים נשפכין שירים ליסוד. ועל זה אמר קרא דאחרי מתן שירים ליסוד. אז והבשר תאכל. אבל קודם שפיכת שירים ליסוד לא תאכל הבשר. וע"ז לא ידענא קו"ח מאימורים דשירים לא מעכבי. וכיון שכאן כתב בעשה דקודם לא תאכל אתי שפיר מה דדרשו לאזהרה מקרא דל"ת על הדם והדם בחזק דג"כ על שפיכת שירים ליסוד. כמוש"פ חתני כ"י (ז"ל) שם. ודוק:

דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ליה. ויסירו העולה לתחס למפלגות לבית אבות לבני העם להקריב לד' ככתיב בספר משה. הנה לפי המכון היה לר"ך לכתב ויסירו העולה להקריב לד' לתחס למפלגות לבית אבות לבני העם. והנראה דכיון אל מה שאמרו בשילהי תמיד נשחט בבלי וירושלמי ומתני בתורת כהנים והקטירו שלא יערב חלביו של זה בזה. וא"כ היו לריכים

משך

ראה

חכמה

לאיזבל כו' ואת אשר הרג הנביאים בחרב כו' או ראתה כי הרגם מדין המלכות בלעדי רשותה והיא היתה המנהגת אז כל הממשלה. לכן חרה אפה ותשלח וכו'. וכן במדרש קהלת קורא על זה סכלות מעט. משום שהיה שלא עפ"י דת. ודוק:

בי דבר סרה כו' להדיחך מן הדרך אשר לך ד' כו'. בספרי אשר לך זו מל"ת בה זו מ"ע. ועיין סוף הנחנקין גרסא אחרת. ואיזהו עשה יש בע"ג. מפרש בגמרא עשה דונתלתס. וגראה משום דשופטים אמר ויעבדו העם את ד' כל ימי יהושע והזקנים כו' וגם כל הדור ההוא נאספו אל אבותיו כו' ופירושו שכל ימי יהושע והזקנים עבדו ד' בכל דבר. ואחרי מותו עבדו קל"ת. אבל לא עבדו עו"ג. ובאשר נאסף הדור ההוא. אז קם דור אחר ויעבדו עו"ג. וכן אמר משה כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך כו'. שיסורו מן הדרך תיכף אחרי מותו [ר"ל לאחר מות הזקנים שתלמידיו חשבו כאילו הוא חי] וקראת כו' באחרית הימים כי תעשו כו'. זה יהיה באחרית הימים. ונתבונן במה סרו מן הדרך תיכף אחרי מות הזקנים. תמלא בשופטים סימן ב' שמלאך ד' אמר להם ואומר כו' ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ כו' מזבחותיהם תהונון מה זאת עשיתם כו'. הרי דלא תעשה שלא לכרות להם ברית. ועשה דונתלתס את מזבחותם. ע"ז אמר משה. שיסורו. מן הדרך. וכן כאן כי כתיב להדיחך מן הדרך הוא מ"ע ול"ת. עשה דונתלתס ול"ת של לא תכרות להם ברית. ובכריתת ברית דו' אומות הוא מל"ת דעו"ג. וכמוש"ב תוספות עו"ג דף כ' סד"ה דאמר קרא וכה"א ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת. ועיין לח"מ פ"ז מהלכות מלכים בזה ודוק בכ"ז:

המוציא אתכם מארץ מצרים והפך וכו'. עיין ביאור הגר"א באדרת אליהו ענין נפלא על מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה כו'. כי חפלה הוא בגדר פדיון. ותורה בגדר הללה יעו"ש דבריו הנעימים. ויש להסביר דבריו עפ"י מה דחזינא דקדושת דמים נמשך בזמן. לא כן קדושת הגוף לא שקט. וניחוי דקדוה"ג אש משועבד או ממושכן הדבר מפקיע מידי שעבוד. לכן חפלה בגדר דמים אין מפקיע מידי שעבוד. לכן חפלה בגדר חיי עשה (שבת ט') ולכך לא היה רק קדושת דמים שאינו חל אל עלם הנפש. לכן מידי שעבוד אינו מפקיע רק ע"י פדיון. היינו חפלה עם תשובה ולדקה. אבל תורה שהיא חיי עולם ודבוקה אל הנפש

בעלמן

לרבות גרים ועבדים משוחררים [לפי גרסת הגר"א]. שאם הדיחו ג"כ נעשית עיר הגדחת. לרבות נשים לא מלי דריש. דהא כתיב בזה"ל אנשים למעט נשים. אבל קשה. הא לריך שיהיה מאותו שבט כדאיפתא בסנהדרין. ולא ידעתי איך לפרש. וזאת שנאמר דאש הם נדומים גם הם ידונין בסיף. וזה מגו"ש דכתיב לקמן פרישת תבוא ושמחת בכל הטוב כו'. והגר אשר בקרבך יעו"ש. וליף בקרבך בקרבך גו"ש. וכן דרכו כמוש"פ בכ"מ. ויעו"ש בספרי אור שמח הל' עיר מש"כ בזה. וגם לפי גרסת אמת נכון פירוש שהגרים ועבדים עוללים לחזור לסורם לחטוא בע"ג. וזה נכון הדבר:

ספרי פסקא פ"ה. או אל חולם המלום ההוא ולא חשוד למפריע. ופירש הגר"א דהנבואות שנבא קודם שנבא לעבוד ע"ז תשמע אליו שאינו נעשה חשוד למפריע. דכאן מיירי במי שהיה קודם מוחזק לנביא אמת כחנניה בן עוזרי. ול"ע מדוע לא ילפינן מכאן חזקה מן התורה אע"ג דאתרע"י כמו הכא שהשתא נביא שקר הוא. ובתוספתא יליף חזקה ממה שאינו יולא הרולח עד מית הכה"ג ומוקמינן הכה"ג על חזקתו שהוא קיים. ול"ע מאי ראייה דהא אינו ראוי ולהחמיר. ול"ל מדותורה דמו של הרולח להגואל הדם אעפ"י שאינו יודע אם הכה"ג חי באותו שעה. דמוקמינן על חזקתו שהכה"ג קיים. אבל כ"ז היכי דלא איתרע"י. אבל היכי דאיתרע"י לא ידעינן. ומכאן הלא נוכל למילף לחזקה היכא דאתרע"י וכפי הנראה שאף אם אמר קודם לעבור על אחת ממלות האמורות בתורה להחיר לפי שעה. כמו אליהו בהר הכרמל. ואח"כ אמר נבואת שקר ג"כ נשמע אל דבריו הקודמים. ובהא הא הוי תרתי לריעותא. חדא הרי משקרי. ועוד דמוקמינן דבר האסור על חזקתו שהוא לא הותר. ול"ע. ועיין טורי אבן מגילה פ"ג דף כ"ד ד"ה אף בלבנים לא יעבור יעו"ש ועיין חולין דף י"ד ע"ב. אולי רב אחא בר יעקב לילך מכאן דאולינן בתר חזקה. ועיין תוס' שם ד"ה ודילמא כו'. ודוק בכ"ז. ויעו"ש תוספתא בבורות פרק ג'.

והנביא ההוא או חולם וכו' יומת. פליגי ר"ש ורבנן אש בסקילה או בחנק. ובאליהו מלאנו ששחט את נביאי הבעל. וזה בסיף. ול"ל דמדין המלכות הרגש והוא עשה ע"י אחאב. כמו שמשמע שכל אשר עשה היה ברשותו שהיה אז שם. ולמלכות לא ניתן חלל סייף בלבד. כמוצא ב' תוספתא ירושלמי ורמב"ם. ולפ"ז איש דאמר ויגד אחאב

לא תבנה עוד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נעשית נגין ופרדסין דייק מעור יתירא משמע דוקא עוד הפעם כמו שהיתה, ובירושלמי מייית ע"ז דוגמא וז"ל וכן הוא אומר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד דג"כ עוד יתירא הוא, ודייק לישיבה אין אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ דר"ל עוד הפעם כמו שהיה אינו חוזר שצפעת ראשון הלכו לישיבה כמו שאמרו לגור בארץ זבלו, והפני משה לא פירוש כן עיין ותראה האמת, ודוגמתו מאלנו לעיל בספרי במדבר קרח פסקא ק"י, עיי"ש ודוק:

רעשות הישר כו', לא נאמר הטוב שאין זה טוב לפני הש"ת במפלתן של רשעים, ולכן לא נאמר טוב, מגילה י"ד:

בנים אחס לר' אלריכס, ספרי ר"י אומר אם אחס נוהגין כבנים הרי אחס בנים כו' ר"י לעצמיה דבמשנה תורה דריש סמוכים (יבמות ד') והכי דריש, כי תשמע בקול וכו' לעשות הישר בעיני ד' בנים אחס ר"מ אומר ז"כ וז"כ אחס בנים וכה"ל והיה מספר בני ישראל כחול הים, פירוש ע"פ מה דאיתא לעיל פסקא מ"ז כשישראל אין עושין רצונו של מקום והיה מספר בני כחול הים (וכן ציומא כ"צ) ואמר שפיר ראה מהא דכתיב והיה מספר הרי דאין עושין רצונו של מקום ואפ"ה כתיב והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אחס יאמר בני אל חי הרי דקרוים בני אל חי אף כבשאין עושין רצונו של מקום, ועיין רש"י קדושין דף ל"ז ודוק:

רא תאכל כל תועבה, ספרי ר"א אומר מגין לאורם אין כבוד ואכל ממנו שטובר בל"ת כו', יעוין בתוספות בכורות דמן התורה אסור עד שילד לו מוס אחרי, ודיוקו מהא דכל אכילת טמאים רחוב בלשון רבים, לבד זה כתוב בלשון יחיד, דמוס שנופל בבכור או ע"י עו"ג שלא לדעת ישראל שרי לאכילה, רק כי נעשה ע"י ישראל אסור, (ועיין חולין קט"ז ד"ה כל שתעבתי לך) וזהו כעין קנס הוציל, ועשה מוס בהקדש, וזה שייך למוקדם לאותו ישראל שטובר והטיל בו המוס, אבל לישראל אחר אחרי אסור, וז"ל דכל ישראל חשבים כאיש אחד וכלליות האומה כחד חשיבא (עיין ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד), ולכן כתוב לא תאכל בלשון יחיד, דכל האומה כאחד חשיבה, ודוק:

בבהמה אותה תאכלו, בספרי פסקא ק"א ועדיין לא ארבה, ולד טריפה שינקת מן הטמאה

בעלמא, גם בהעדר החומר מפקיע מידי שטובר בלא פדיון, וזה מה שקדושת דמים חל על החומר, לכן חמץ במועד לא מעל שאין עליו שווי, אבל קדושת הגוף אע"פ שאין שווי כמו חלב של נותר שאין שוה כלום, ואעפ"כ מעל כמוש"כ תוספות ישינים בכריתות, יעו"ש ודוק:

ידך תהי' זו כו', מלה ביד הניסת, התו"ט סוף נגעים העיר, אם נקטעה יד הניסת אם חיבי, ופשוט, דהא דין דנקטע יד העבדים אינו פוטר רק אם נקטע לאחר גמר דין, וכיון שכבר נגמר דינו של מוסת אין מחזירין דינו לזכות, כל שכן דלא מיפטר על נקטע ידי של מוסת ופשוט:

כי בקש להדיחך מעל ד' אלריך, הבאור עפ"י מה דאמרו תפלן דמארי עלמא כו' מי כעמך ישראל כו' לכן המוסת ישראל לעו"ג הולא שסורו מהיות תפארת להש"ת ומהיות חקוקין לתפליו, וזה מעל ד' אלריך:

בספרי שלא יבנה עיר אחרת על שמה וכן הוא בגמ', ודייק דכתיב את העיר הזאת את יריחו ש"מ דתיתי אחר, וכתב"ל אחר בתוספתא וירושלמי דחיל בנה עיר אחרת, ורש"י פירש דלא איתפריש מר"ל הא, ונראה משום דמקשה שם דיריחו היא מן בנימין בחלק יהודה, ולמה נקט בימיו על אחאז, ולכן משני דעיר אחרת בחלק יוסף או בשבט אחר בנה על שם יריחו שזה היה תלוי באחאז, ודוק, ובעיר הנדחת כתוב לא תבנה עוד, נראה משום דיריחו כיון שנבנית טוב אם תחרב מותר לבנותה, אבל בעיר הנדחת תו אף אם תבנה ותחרב עוד לא תבנה גם אחר זה, כן נראה ויעוין ירושלמי כיון שנבנות מותר ליבן בה, ודוק.

ודע דבירושלמי סוף ברכות חשיב שלש דברים שהסכימו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה חרמה של יריחו, יעו"ש וכתוב חטא ישראל, ואם נאמר דחרם הוי ד"ת אין זה דא"י, וז"ע, ולבאורה מפורש בהא דאמר, ארור כו' בצבורו ייסדנה כו', וכתוב מלכים ע"ז בימיו בנה חילל כו' בכרו יסדה כו' כדבר ד' אשר דבר ביד יהושע כו', והיכן דיבר אם לא שהסכימו ב"ד של מעלה, ודוק, ונראה דאמר יהושע ארור האיש, ודייק האיש ולא הצבור, פירוש שאם הצבור כל ישראל אינם בכלל זה וכמו דאמר בספרי על חייבי כריתות, ונכרתה הנפש לא הצבור, כן כאן שהצבור אינם בכלל זה, ואולי היו מותרין לכתחילה לעשות כן, ודוק:

רא תבנה עוד, במשנה סוף סנהדרין רע"ק אומר

חכמה

ראה

משד

רשאי להחזיר בפניהן. ספרי. זה קאי על איסורי אכילה דהוי דבר האסור כמו חלב דאיתרא דפרק מקום שנהגו. ועל דבר הנדור יליף קרא אחרינא בנדרים פ"א יע"ש.

והנה ב' משפטים ואנשי קודש תהיו לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כו'. והענין דבקדושין סוף פ"ב אמר דשער נזיר אסור בהנאה דכתיב קדוש יהיה גדל פרע כו' אי מה קדש תופס דמיו ויולא לחולין כו' מי קרינין קדש קדוש קרינין. עיי"ש ברש"י דקדש הוא שם דבר על הקדושה הנפרדת וכמו לדי. אבל קדוש הוא בהרכבת הגוף הנושא את הקדושה דמשמע שהוא קדוש ואינו יולא ממנו הקדושה ולא נפרד ממנו. ולכן שניה הלשון דאמרו בפ"ק דברכות דף ז' ביקש משה ששורה שכינה על ישראל ונתן לו בקש שלא תשרה שכינה על אזה"ע רק על ישראל ונתנו לו שנאמר ונפלינו אחי ועמד כו' ונתנו לו שנאמר גם את הדבר הזה כו' אעשה כו'. ולכן במשפטים שהיה קודם ההבטחה והיה באפשרי שאם יחטאו ישראל יסתלק שכינה מישראל ותשרה על תאומו. אם יהיו מוכשרים לזה. כתיב ואנשי קודש תהיו לי כו' מה קודש תופס דמיו ויולא לחולין. אבל כאן שכבר הבטיח אי"כ הקדושה לא תהא נפרדת מישראל לעולם. כתיב כי עם קדוש אתה. שהקדושה לא תהא סרה מאתך ותהא חלה על אחי. ולכן כתיב בשבת קדש היא לכם ודרשו שמהא מסורה לכם לפקוח נפש שאז יולא קדושה ממנה על קדושת נפש ישראלי. ודוק. ולכן אמרו חלק דף ל"ב קדוש יאמר לו מה קדוש לעולם קיים אף לדיקים יע"ש. **רמב"ן** תלמד ליראה את ד' אלדיך כל הימים אלו שבתות ויו"ט (האשה רבה דף ל"ד). והוא כמו שכתבו בתוס' פרק לא יחפור דף כ"א שהמעשר מביא לידי יראה לפי שהיה עומד בירושלים כו' והיה רואה שכולן עוסקים במלאכת שמים ובעבודה גם הוא היה מכוון ליי"ש ועוסק בתורה. אמנם מן הכהנים שפרנסתם מזה וכן בעלי משמר לא יקבל תוכחה שהוא טרוד בעבודתו ומלאכתו להביא טרף לביה"ה. אמנם בשבת ויו"ט שהוא פנוי ממלאכתו. אז ילמד מהכהנים לעסוק בתורה ועבודת ד'. ויעיין תנב"א פ"א ודוק.

בארצך אשר ד' אלדיך נתן לך. לפי דברי הספרי. דכל הפסוק הוא להקדים אחד לחברו יע"ש וברש"י. כ"ל דכמו הך בארץ מורה שניי ארץ ישראל קודמין כן אשר ד' אלדיך נתן לך מורה שניי יהודה וגליל קודמין לפני עבר הירדן.

הטעמה והסמאלה ת"ל בבהמה. אבל אם אינה יונקת אלא מן הטמאה אסורה להדיוט. ועיין תמורה כ"ט ר"ח בן אנטיגנוס כשרה שינקת מן הטרפה פסולה לגבוה. ההם משום שגולדה מן הכשרה. אבל ולד טרפה שינקת מן הטרפה. דכל גדוליה באיסורי אסורה אף להדיוט. ועיין תוס' שם. והגר"א בביאוריו ליו"ד סימן סמך נתעורר מהספרי. עיי"ש.

כ"ה לפור טהורה תאכלו. פירוש שאם יש לו כל הד' סימנים של טהרה אז תאכל הא אם אין לו כל הד' סימנים איכא לספוקי דלמא הוה מינא דפרס ועזניה. וזה כלי. שיהא כולו טהור בכל הסימנים: **וזה** אשר לא תאכלו מהם הנשר כו'. הלשון קשה מאד שמהם משמע מן הלפדים הטהורות לא תאכלו. ובפרט למה דמסיק ר' יוחנן בפרק שלוח הקן דלפור עוף טהור מקריא. עוף טמא לא מקריא. ואולי מזה דריש בספרי. לאסור שחוטת של מלוא. ויתכן לפי מה שפרשו רבנן דתוספות נדה דף כ' דביאת עוף טהור שילא ממנה עוף טמא היינו בדמות נשר או פרס אסור. ולא דמי לקלוט בן פרס דשרי דהא לא נברא מן העוף רק מן הביצה אי"ש כפשוטו. וזה אשר לא תאכלו מהם היינו מן הלפדים הטהורות הנשר כו'. וזה רמז נכון.

כ"ו עוף טהור תאכלו. בילקוט בשם ספרי הביאו רמב"ן אלו החגבים טהורים. נראה דבא לחלוק על ר' יוסי במשנה דחולין דסבר דבעי שיהא שמו חגב. ולר"ש כל עוף אפילו שאין שמו חגב ג"כ יאכל. ופשוט. ועיין רמב"ן בחידושי חולין.

לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. פירוש דמלוא להחיותו. ויתכן דסמורה אסור בנבלות. רק בנזמנו מתיר רחמנא או מכור לנכרי. וכי נזמנו למד ישראל מותר לישראל אחר לקנות ממנו ולמוכרן לעו"ג כדברי קלם פוסקים. לזה אמר שכל זה בלא הגיע לגר שיכול לאוכלה. אבל כיון שצאה לרשות גר תושב שמוחר לאוכלה אסור לישראל לקנות ממנו לעשות סחורה למכרה לעו"ג. וזה שהולך הכתוב לכתוב ואכלה. ודוק.

אין מכור לנכרי כי עם קדוש אתה כו'. פירוש שאסור למכור לנכרי דבר שיכול למכור לישראל. עיין פרק השוכר את הפועל דף ס"ה ע"ב. רק נבלה מותר. דלא אתי למזבן מן גוי נשר כי עם קדוש אתה. ובמקום שאין מכריזין ג"כ חיישי דלמא נטרף או נתבטלה אף במקום דנכחים ישראל. ועיין פרק גיד הנשה דף ל"ה בתוס' ד"ה ובנמלא:

כ"ז עם קדוש אתה כו'. דברים שנהגו איסור אי

סד"א דאינה יולדת בשש וחלוקה לגמרי. ודוק בכ"ז: **כ"י** ימכר לך כ"י הענק מעניק לו כ"י. מוכר עלמו אין מעניקין לו. הענין דנמכר בכ"ד בגנבתו מעניקין לו משום שהבסף של המכירה לקח הגנב מכ"ד. וגמלא דההנקה תהי' לו. אבל מוכר עלמו הלא נעת המכירה יודע הקונה אותו כי בלאתו בשש הלא יולדך להעניק לו וגמלא דיהי' נישום ההנקה לפחות עבור זה מדמי המכירה ומאי יועיל זה להעבד הלא טבא בזליגא מקרא. ודוק היטב:

בספרי פסקא קייט לו ולא ליורשיו עיין גרסת הגר"א בהגותיו על ש"ס ודבריו דברי א"ח למצין שמועת הסוגיא. אך נראה לי ענין נכון דתרי לא כתיבי הענק מעניק לו מלאך ומגרנד ומיקבך ולבסוף כתב אשר ברכך ד' אלדיך תתן לו. וקא דריש יכול נחברך הבית כו' לא נחברך הבית בגללו אין מעניקים לו ת"ל הענק מעניק מ"מ איב למה נאמר אשר ברכך הכל לפי הברכה. איב א"ש דמהדממעט יורשיו הוא ממעט אם לא נחברך הבית בגללו. דאז אין מעניקים ליורשיו רק לו לעלמו. דחמה רחמנה על נפשו של עבד. אבל אם נחברך הבית בגללו אז שפיר שייך ליורשיו דהוה כמו שכן פעולה. ולכן הא דאמר בגמרא דילן לו ולא למוכר עלמו קאי אסיפא נתן תתן לו (ואפשר דכ"ל הגירסא בגמ') ומשני ההוא מצבי לו ולא ליורשיו. פירוש דאף אם נחברך הבית אין מעניקים ליורשיו. ופריך הגמרא אף האי פעולתו ליורשיו ואם נחברך הבית בגללו הוה כשכר פעולה [והא דכתב קרא לא ירע לבבך בשלחך אותו כו' כי משנה שכר שכיר מיירי בנחברך הבית בגללו כמובן] ומשני לו ולא לביתו וא"כ כל שקליא וטריא דגמ' דילן קאי באופן שנחברך הבית בגללו. אבל לא נחברך הבית בגללו שפיר הוה כמו דרשם הספרי לו ולא ליורשיו וא"כ הספרי עם הגמרא תואמים יחדיו. וגדולה מזו דראב"ע סובר דאם לא נחברך כו' לא מעניקין. והוא ענין נכון בס"ד:

הרמב"ם הלכות עבדים פ"ב כתב אפילו חלה והוליד עליו הולאות הרבה אינו חייב לו כלום שנאמר יאל לחפשי חנם. מזה מוכח דמי שחלה וחברו הוליד עליו לרפאותו דחייב לשלם לחברו והוה כפודה את חברו מצית השבי דחייב לשלם לו ואפילו שכן בטילה חייב לשלם לו יעו"ש. כן הי"נ רק בעבד דרפא אותו ארעתא ידיה. כדי שיהיה לו עבד שימשו הו' כהוליד הולאות על נכסי אשתו הוליד הרבא ואכל קמעה מה שהוליד הוליד ומה שאכל אכל. כן הי"נ מה ששימשו הו' כהוליד אכל מנכסי אשתו. ובלא"ה

הירדן וכמדרא בספרי נבי בכורים פרט לעבד הירדן שנטלו בעלמן (פירוש בלא חלוקה עפ"י ד') ודוק: **פתח** תפתח את ירך לו והעבט מעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו. הוא כמו שאמרו בודקין לכסות ואין בודקין למזונות לכן אמר כי לו בלבד. ר"ל לורך מזונות תפתח ירך תיקף. אולם לדי מחסורו אשר יחסר לו תחקור ותשאל אם יש לו מה בבית תקה את העבט ותעביטנו לו:

נראה לי רמז למה שאמרו מי שיש לו מאתים זוז לא יטול מן הלדקה. דכפרשה ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך הרי דאם הוא מך מחמשים סלעים מקרי מך. איב כשיש ר' זוז המה מחמשים סלעים לאו מך הוא ואינו נוטל מן הלדקה ומעשר עני. והבאנו לזה ההסבר בגמרא קדושין י"ז ר' שמעון מוכה מיכה גמר דיליף דבמחמשים סלעים לאו מך הוא וכאן נמכר מחמת מכותו ולריך להסיר ממנו העניות. ודוק:

כ"י ימכר לך אחיך העברי או העבריה. בספרי פסקא קייט יש בעבד עברי מה שאין בעבריה כו' עברי יולא בשנים ובייבול ובגרעון כסף משא"כ בעבריה. ופוק חזי איך נפל ט"ס בגמרא דילן דשמה כתוב ובגרעון כסף מיתת האדון. וז"ל דעבד עברי אינו יולא במיתת האדון דעובד הבן. ואם כוונתו כשיש לו רק בתי. איב מה משני הגמרא אמר רב ששם כגון שיעדה. הא אף אם יעדה האב או הבן ג"כ יולדת במיתתו ונתרת לעלמא ולריך לדחוק כגון שיש יבם וכ"כ. וכבר עמד על זה במקנה. ובמשנה נמי חשיב עבד עברי יולא בשנים ובייבול ובגרעון. וע"ז פריך הגמרא משא"כ בעבריה והא תנן יתירה עלא אמה העבריה כו'. הרי ברור כשמש דגירסת הגמרא ט"ס. ודוק.

ובפשוטו י"ל דברי הספרי דודאי אי לא כתב קרא הך או העבריה סד"א שאינה יולדת בשש ובייבול. לכן קמ"ל קרא דהעבריה. וכן תנן במכילתא לא תאל כאלת העבדים כו' יכול לא תאל בשש ובייבול כדרך שהעבדים יולדו ת"ל כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה כו'. הרי דמזה ידעינן מוכתיב או העבריה דיוולדת בשש וייבול. איב שפיר קאמר ספרי דלריך למיכתב דבלא זה לא הוה ידעינן דיוולדת באלו. אולם הגמרא מוקשה שפיר דא"כ אמאי חשיב גרעון כסף. הא גרעון כסף ידענא בלמה העבריה מוהפדה וכדיליף חזקיה דק' ס"ז ש"ס. וע"כ כשמיא דגמ' כשיעדה. ולכן הכי קאמר כיון דאשכחן גוגא דעבריה אינה יולדת כגון שיעדה. לכן

משך

ראה

חכמה

ובלתי רפואה שאין לה קבלה הוי כמוזות ואיהו חייב כמוזותיו ועיין חו"מ סימן סמ"ד. (ומלאתי מקור דברי רבינו בהראש"ע בשם ר' סעדיה גאון בפ' משפטים). ודוק;

ספרי פסקא ק"כ על כן אנכי מליך את הדבר הזה היום. ביום רולעים בלילה אין רולעים. נראה דהך ספרי קאי למאן דאמר מוכר עלמו הוא נרלע דאילו למיד דדוקא מכרוהו ב"ר נרלע ובמכרוהו ב"ד כתיב והגישו אדוניו אל האללים ואיתא במכילתא אלל הדינים שימלך במוכרו רבי אומר כו' אבל כאן (פירוש במוכר עלמו) אינו נרלע אלא בינו לבין עלמו איכ' כיון דדעי דיינים ודין אינו רק ביום מדאיתקיש ריבוס לגנעים וביום הנחילו כו' ולכן השמיטו הרמב"ם משום דפסק מוכר עלמו אינו נרלע ובמכרוהו ב"ד ידעינן בלא הך קראי דלא גרע משאר דינים. והספרי קאי למיד מוכר עלמו נרלע וגרלע בינו לבין עלמו. ולריך קרא דדוקא ביום. ודי"ק;

ואף לאמתך תעשה כן. יתכן דלפי הגך דמפרשי דאין יעוד אלא לדעת פירוש מרלוה ודלא כר"ם בפ"ק דקדושין ה' עיי"ש הכי אמר שמו שבעד עברי לא רשאי לשעבדו רק שיהא חפץ בזה ורואה להיות עם אשתו השפחה וההבך ואת ביתך כן באמתך אשר אם היעדה לא תיעד אותה בעל כרחו רק באופן שתשאל את פיה ותתנה נך להיות נך לאשה כי אהבת אותך או את בנך. ורז"ל דרשו להעניקה (עיין קדושין י"ט) וזה ואף לאמתך שההעניקה הוא לאביה תעשה כן אף שאין ההעניקה לעלמה. ודוק;

בר הבכור אשר יולד כו'. הנה לר' טרפון דמספקא ליה סוף פ"ב דבכורות ביולא דופן אם קדוש בבכורה יעו"ש לריך להבין אטו לדידה מספקא אם יולא דופן כשר לקדשים. ונראה דסבר לדידה בקדשים גמרינן מלידה דאדם דליכא לידא רק ממקום שמזרעת. ויעיין פרק יט בכור מ"ז ע"ב בתוס' רק דסבר כרבנן דהזכר תקדיש היינו שיהא מזה להקדישו בפה אפי"ג דקדוש מאליו ולזה אמר כל הבכור אשר יולד בבקר ובאלאך מכלל דאיכא בכור דאינו נולד והוא יולא דופן לדידה לא הוי רק ממקום שמזרעת ורק הבכור שנולד דרך רחם מזה להקדישו אבל יולא דופן. כיון שאינו קדוש בתמורה והוי כאין מינו קרב יעוין רש"י תמורה י"ז לכן אם כי קדוש להיחלל במומו בכ"ז אין מזה להקדישו. והא דאמר דמספקא ליה לר"ט כו' הוא מהשני הבא אחר יולא דופן דנאכל במומו. ודוק היטב:

ספרי פ' קכ"ד כל הבכור מגיד שהבכור נאכל

כל שנתו אל' אלא בכור תס בעל מוס מנין ת"ל כל הבכור מכלל שנאמר לא תעבד בכור שורך מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה אל' אלא תס בעי"מ מנין ת"ל כל הבכור. הרמב"ם פסק דבעל מוס נאכל כל שנתו מן התורה ויעוין במידושי לבכורות מה שישבתי מה דקשה עליו מסיניא דירושלמי ר"ה. ולפ"ז נולד לנו דבר חדש דהא דהגוזז והעובד בפסולי המוקדשין לוקה (בכורות דף ט"ו) היינו מרבויה קרא וכל. ונסתר מש"כ התוס' בכמה דוכתי ומהם בבילה דף י"ב ובעי"מ ס"ז דאמרין כיון דאהדריה קרא אהדריה לאיסורא קמא. ובה דהא ר"ת שיטת ר"י דאורליינעס דטעי"כ אין לוקין עליו דלא ידעינן רק מהעבירו באש. והא דלריך קרא דתובח ולא גיזה בשר ולא חלב היינו משום דגיזה דמפקינן מקרא דכל לא הוה מרבינן למלקות וכמו דנפ"ל מקרא דכל חלב לרבות ח"ש ולא למלקות וכן כתב רמב"ם גבי היולא מן הטמא טמא עיי"ש או דלריך קרא לקדשים שנפדין במומן דמכל לא ידענא רק גבי בכור. אבל השא"ל דכתיב תזבח ולא גיזה ידעינן למלקות מאכן דכל עיקר לאו דגיזה ועבודה הוא מהכא הזכר תקדיש. ודוק;

רא תעבד בכור שורך ולא תגז בכור לאך. יתכן דקאי על בכור הנולד בעדרו של כהן כדמסיים לפני ד' אלודיך תאכלנו זה הכהן גם הוא אסור בגיזה ועבודה. ולכן כתוב שורך ולאך. ולכן אמרו בגמ' לר"ש קשיא דכל קשיא יש לה תירוק. בכורות דף ט':

בספרי א"ר שישוה לו בגיזה ת"ל לא תעבד בכור שורך ולא תגז. פירוש דמקו"ח אין עושין מן הדין. לכן קאמר דידעינן מדכתיב ולא תגז וקאי ארישא וכן קאי לא תעבד אסיפא. וכן איתא בגמ' חולין קל"ו. ודוק;

רפני ד' אלודיך תאכלנו לכהן הוא אומר כו' רש"י. ומה דמדבר לכהן ואותו מזה כל הבכור אשר יולד בבקר ובאלאך הזכר תקדיש. וזהו כדברי המשנה פ"ב דבכורות הכהנים כו' חייבים שלא נפטרו אלא מפס"ב ופ"ח. ויעיין דף ד' ובתוס' שם ודוק. ולכן אמר בבקר ובאלאך דוקא. שעי' מזה גם כהן ולוי:

רפני ד' אלודיך תאכלנו שנה בשנה וכו'. קשה לי כעת על הרמב"ן. בספר המצות בהשלמתו למ"ע מזה א"י דחשיב שגלוינו לאכל מע"ש ובכורות לפני האל יתעלה. עיי"ש באורך. ואיכ' אחאי לא חשיב ג"כ מה שגלוינו לאכול בשר בכור במוך

שנתו

ורא' לזה מליצת הרמב"ם דפסק דלר' יוסי דסנר דשוחטין פסח על היחיד אם יכול לאכול את כולו. בכל זה אין שוחטין לכתחילה רק אם יכול לאהדורי ארביס מהדרינין ק"ח מפסח שני דרק יחיד שוחטו. בכל זה כתב יעשו אותו בלשון רבים דמהדרינין ארביס כ"ש בפסח ראשון, וכי פליג ר' יהודה ואמר אין שוחטין על היחיד. הוא דאף דיעבד אם שחטו על היחיד פסולי. וטעמו משום דליהו יליף מקרא דלא תוכל לזבח את הפסח באחד שאין שוחטין על היחיד, וכתיב לא תוכל הרי דדיעבד פסולי. והוה"ד לדיון בבמת יחיד. ודוק:

רא תוכל לזבח הפסח באחד שעריך כו'. פירוש דכבר נכתב דבספר אור שמח שהפסח עיקרו לאכילה, ומי שאינו יכול לאכול זית אין שוחטין עליו. ולכן פסל' ב' שלא לאוכליו, ונעמא הכשר לא יזרק הדם דעיקרו לאכילה. והוי כשחיתת חולין, ובהעלאת בחון המעלה להדיוט פטור אבל בשוחט בחון אף להדיוט. לוקה. לכן כתב דבפסח דהוי כשוחט להדיוט גם כן לוקה. ולר"ע דמפרש דגם בשוחט בבמת יחיד בזמן היתר הבמות גם כן לוקה. יתכן דכוון כן דבכל קרבנות חובה אין לאו בזמן היתר הבמות, ועל פי מה שנכתב לעיל בקרא דהשמר לך פן תעלה עולותיך, דעפ"י נביא לסיג לעו"ג מותר לשחוט בחון למקדש. זה דוקא בעולה כמו דשחט הפר ביחיד אליהו לבדו. אבל אם יבוא נביא ויאמר לשחוט פסחים כל ישראל בהר הכרמל לא תשמעון אליו. דזה מבוא לעו"ג וכמו שכתב שם. לכן כתוב כי אם במקום אשר יבחר כו' לשכן שמו שם. זה בבית הבחירה או בבמת זבוח. אבל גבי השמר לך פן תעלה עולותיך כתוב כי אם במקום אשר יבחר ד' זה עפ"י נביא כמו אליהו בהר הכרמל. וכפי מה שנכתב שם. ודוק:

ובשורת ואכלת במקום כו'. דע דלא מלאנו דיוולא נפסל רק בחטאת דכתב הן לא כו' פנימה. כמו שאמרו ר"ש פרק בהמה המקשה. לכן קמ"ל קרא דגם בפסח נפסל ביוולא מירושלים מקום אכלתו. לכן לריך בשולו. היינו ללולתו באש במקום אשר יבחר ד', שאם ילנו חוץ לירושלים יפסל ביוולא ולא יהא נאכל. ודוק:

ופנית בבקר והלכת לאהליך ששת ימים תאכל מנות. מן החדש. פירוש. דהקרא משמע לנו שאינו לריך להמתין עד שיקריבו העומר. שחוקה שאין צ"ד של כהנים מתעללין מלהקריבו. ועדיף מחוקה שליו עושה שליחותו כמושיב עירובין ל"ב. ולכן אמר שפנית

שנתו דמקרא מפורש הוא כפ' ראה לפני ד' אלדיך וכו' במקום אשר יבחר ומרבויה דכל מרבה בספרי שאר קדשים (עיין ר"ה ה' ותוס' שם ודוק). ובפרט לשיטת רמב"ם ז"ל קאי ג"כ על בעל מוס. דזה לא שייך בשאר קדשים דנפדין הן. ולאמר דזה הוה חלק מכלל המזבח של אכילת זבוח לפני ד'. זה לא שייך דהא הוא אינו נפסל לאחר שנתו וגם אחר שנתו מקיימין עשה ואכלת לפני ד' אלדיך וכו' זכורות בקרבן ולאקד. אם כי כבר עבר על מקרא דלפני ד' אלדיך תאכלנו שנה בשנה. וזה מחזור יוחר ממשיך הרמב"ן [בהשלמתו שמה] במזבח ט' לענין לתרום מן הרעה על היפה עיי"ש באורך. ולי"ע:

אשר יבחר ד' אלדיך לשכן שמו שם. בפסח ועלית זבוח אשר יבחר לשכן שמו שם. ובסוכות נאמר אשר יבחר ולא כתוב לשכן שמו שם. נראה טעמו דבראש הפרשה כתוב ונתלתס כו' לא תעשון כן כו' כי אם אל המקום אשר יבחר ד' כו' לשכן שמו שם. משום דענין העו"ג היה להוריד רוחניות הכובדים אל האורה המכוונה, וכמבואר הכל בדברי הראב"ע. לכן אמר. כי במקדש לא תכונו להוריד רוחיות. שום משפיע רוחני או כוכב. לבד השי"ת ששכן שמו שם לשמו בלבד המיוחד. ובירושלמי פרק כל הללמים אמרו דהטועים בעו"ג מודים דאין עו"ג שולט בים. ולכך כל הכשפים נבדקין על המים. משום שהמים באין מן הים ואין עו"ג שולט בו. לכן בפסח ועלית שדדונין על התבואה ופירות האילן יש לטעות חלילה להוריד רוחניות ענין אחר וזאת השי"ת. לכן אמר לשכן שמו שם. שרק הקב"ה לבדו הוא השליט. ולא מסר ההשפעה לשום נברא וזלתי. אבל בחג שדדונין על המים. בזה גם הטועים מודים שאין זה שייך לשום נברא ולשום משפיע וזאת השי"ת לבדו. וכמו שאמר הי"ש בהבלי הגוים מגשימים. שגם הם מודים שאין שום מבוא לטבע בגשמים. ולכן הם יורדים בגבורה. לא הולך להזכיר לשכן שמו שם. ודוק:

רא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך. יענין ספרי. ומביא זה בגמ' דזו אזהרה לשוחט פסח בבמת יחיד בשעת היתר הבמות. ונראה דהפסח פסולי. ולא דמי לשלמי חגיגה דאמר בירושלמי מגילה דאם שחטן בבמת יחיד לא עלו לבעלים לשם חובה וכשרים. מכמה טעמים. והעיקר דאמרו בספרי לא יבכר מלמד שאינו ראוי לבכר יכול אם בכרו יהא מבוכר. ת"ל לא יוכל הא אם בכרו אינו מבוכר. ובאן נמי כתיב לא תוכל לזבח אה"פ. שלל ממנו את היכולת. ללמדך שאם שחטו פסול ואינו פסח.

משך

ראה

חכמה

שפנית בבקר והלכת לאהלך, ובכ"ז ששה ימים תאכל מן החדש, ודוק.

והנה מכאן יליף הגמ' פסחים דף ג"ה דטעון לינה ופרש"י לאחר יו"ט, מפני שיו"ט הוא יום של ראית פגים וראית קרבן, ולפלא דלא כתיב לינה בשום פרשה ובשום מקום רק כאן, והענין דתוספות נתקשו שם הא מחויב בלינה משום שלמי שמחה, ותיירו שימחה בשלמי חברה אבל איך יכתוב והלכת לאהלך, הלא אכור לו לילך מירושלים שמחויב לאכול שלמי שמחה, וכדאמר הגמרא ברי"ה לענין אשה כו' ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה פירוש ומשום שמחה חייבת להיות בירושלים, לכן רק הכא שאמר קרא לא תוכל לזבח הפסח באחד שעריך אשר ד' אלדיך נותן לך, והא הוי שמוציא חוץ ופרשוהו רז"ל בזבחים דף קי"ד דזהיתר צמות הכתוב מדבר בגלגל טוב וגבעון ואפ"ה עובר בל"ת אם שוחט שם הפסח, וכן כתב הרמב"ם פ"ק מהלכות קרבן הפסח וזה שאמר כי אם אל המקום אשר יבחר ד' היינו צמת לצור שם תזבח הפסח כו' ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ד' ופנית בבקר וכו' ושם באחד שעריך תשחט שלמי שמחה ושמחת בחגיך, וכאן בפרשה ראה כתיבא כל עניני צמה והחירה [דהיה תיקף בעבור הירדן ודוק] כמו דכתיבא לעיל לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה כו', ועין בכ"ז בזבחים ובתוספות בכמה מקומות המדברים מעניני לינה וציחור בפסחים ותגיגה ותרעה כי הוא ענין אחתו בכ"ד ודוק.

ששת ימים תאכל מלוח וביום השביעי עלרת כו' לא תעשה מלאכה, ולא כתב מלאכת עבודה לרמוז דאף כי יום השביעי חל בשבת שאסור בכל מלאכה ג"כ ששה ימים תאכל מלוח מן החדש, שלדברי הלדוקים היה ל"ל ממחרת שבת של הרגל והיה כל ימי הפסח אסור באכילת מלח מחדש, לזה אמר ששת ימים תאכל מלוח מחדש אם כי יום השביעי אסור בכל מלאכה וזה שחל בשבת אבל מששת ימים אין פירכא ללדוקים דדילמא כשחל יום הראשון של פסח בשבת אז מותרין לאכל ששה ימים מן החדש, ולכן אמר בפרק ר' ישמעאל דלית ליה פירכא, ולפ"ז מחזור יותר טעמא דבן דרותאי דמפיק דזבחת פסח כו' לאן ובקר דתגיגה דוחה שבת דהך קרא מיידי בערב פסח בשבת כמוש"ז, ודוק.

מזהר חרמש בקמה, יתכן לתנא דבי רבי קמא דסבב דמושב לאחר ירושה וישיבה אי"כ גבי עמר וספירה כתוב כי תבוא לחוד רק גבי איסור חדש בכל מושבותיכם, ויתכן דהיה נוהג העמר בי"ד

שנים ראשונים טרם שכבשו וחלקו, רק חדש היה מותר באכילה טרם זמן הבאתו, והא דמאלנו דעמר בא להחרי, היינו דקלירה לקלור קודם העמר היה אסור בא"י וקלירת העומר היתה לקלור, וא"ש טובא דמשום כן היו מסתפקים מזהן שזכריהם עד ששה עשר שהיו מותרין לקלור תבואות דעלמא, והא דאמר הגמ' דמעיקרא גמי אכיל היינו מה שהיו קוטפים ציד, ולפ"ז כאן דמדבר גם על שנים שקודם כבוש וחלוק, שאז הצמות מותרין, וכמו דפרישית בקרא דופנית בבקר לא מוכיר מיום הביאכם את עמר התנופה רק מהחל חרמש בקמה דהקלירה של העמר היתה קלירה, אבל הקרבנו לא היתה מאומה, דלא היו אסורים לאכול חדש עד גמר כבוש וחלוק, ודוק היטב: **והגר** והיתום והאלמנה אשר בקרבך, פירוש כי בעלרת המה פזורים בשדות ללקט לקט שבה ופאה כמו רות, לכן אמר בקרבך, אבל בחג סכות זמן האסיף המה בשעריך, ופשוט:

ושמרת ועשית את החקים האלה, בספרי פסקא קל"ט מלמד שכל שנהגים בעלרת נוהגים בפסח ובחג, פירשו דכתיבא בחג המלות את חג המלות תשמר ובסכות כתיבא את חג הסכות תעשה לך, וזה שאמר וזכרת כי עבד כו', ושמרת זהו חג המלות, ועשית זהו חג הסכות שתיבה יהיו את החקים האלה, ודוק, ודרשה כוז אשכחן דר' שמעון דסתם ספרי כוותי' בתורת כהנים ויקרא והבאת לרבות מנחת העמר להגשה כו'.

חג הסכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרן ומיקבך, ובשמיטה ויוכל שאין שם אסיפה של גרן ושל יעקב ג"כ שבעת ימים תחג לך כו' כי יברךך בצטחון עלים כי בשכר זה יברךך ד' לעמיד בכל תבואתך כו' והיית אף שמח, פירוש תשמח בלא אסיפה של גרן ויקב רק שמחה של מלוח, ודוק.

או יש לפרש והיית אף שמח שהיינו בשמיני שאף אתה שמח ולא האומות, שבשאר ימי החג שמחין גם האומות שמביאין עליהם פרי החג, יעוין סוף סוכה והבן, וכאילו כתוב והיית אף אתה שמח:

שבעת ימים תחג וכו' כי יברךך ד' בכל תבואתך, הרלון שבחג הסכות עדיין לא עשרו התבואות, כמו"ש רש"י סוף סוכה בהומצה"י, לכן אמר שתהא בטוח כשתבוא למדוד אחר החג תמלא ברכה בתבואתך שכבר הוצא לבית וגרן, ולכן לא כתוב בפרי אדמתך, משום שמעשר פירות אינו מן התורה לשיטת כמה פוסקים.

ובמכירתא פ' בא ריה"ג אומר שבעת ימים תחג

אמר ריש לקיש דבלדק תשפוט מדבר על הדין לבד וכן כתוב אחד דק וילף מהא דכתוב בלשון יחיד דאחד כשר לדון אין כמ"ל. ודוק. ורק על פשרה במקום שיש דין שהדין עושה פליגי תנאי אם רשות או מלוא. אבל על הבעל דין במקום שאין דין מלוא לכריע לפשר:

דא תטע לך אשרה כל עץ אלל מוצח ד' אלודין אשר תעשה לך. הענין כי הקרבנות אף כי המה חלק גדול מהתורה, והתורה קראתם לחמי לאשי פעמים רבות, בכ"ז נודע לנו הדבר מלד המושכל כי הבורא כל אינו ניזון מלואו, ואינו נוסף בו שום שלמות חלילה מפעולות הנבראים, והוא בעלמותו בלא שמו כמו שהיה טרם המליא הנמלאות, וכן הפליגו הנביאים אם לדקת מה תתן לו כו', החפץ לד' באלפי אלפים, וכולם הסכימו שנין הקרבנות הוא מופלא ע"ד סוד ענין חוקי מפעיל פעולה נשגבה בנפש האדם ומוסיף בו שלמות ודבוקות בהתבוננו על פעולתו, כי כל זה היה ראוי להיות על נפשו, וכיו"ב ענינים תמלאם בספר אמונות והדיעות לר"ס גאון, ולפי מה שהעמיקו הוזהר והמקובלים, כי זה מחבר ומקשר כל העולמות להיותם פונים למורה המכוונת, אבל הבורא יתברך כמו שאינו לריך לשלמות כל המליאות, כן אינו לריך לשלמות פעולתם, והדברים עמוקים. והנה ידוע מהקדמונים מעשה האל"ה, כי היו עובדים להמזלות וכוחות מופשטים, באופן שהיו מוסיפים להם כח וספע ועבור זה בשביל הגאותם אותם בקרבנותיהם ובדם בנייה המה יתנו להם כח ובכרה בכל מעשי ידיהם, וכמו דברי האחרות להנביא.

ויעז כיון האלדי בן עואי ז"ל בוא וראה (כי זה באמת הרגש נפלא מאד) מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלודים אלא ד' שלא ליתן פתחון פה למינים לרדות (תו"כ ויקרא פ' ב'). וביאור דבריו, כי שם אלדים הוא כח כל הכחות העלולים וגמלאים מחמתו יתברך, ושם אל הוא מורה על חזק פעולתו וחסדו לכל בשר, ואם היה כתוב כן בפרשת קרבנות היה פ"פ למינים, כי הוא לריך ליוון חלילה מהקרבנות, לכך נאמר בכ"מ ד', כי הוא מורה על היותו נמלא ממוייב במליאותו והוא מהוה וממליא כל, וא"כ לא יתכן בשכל לאמר כי הוא מקבל הזנה ותוספות מהנמלאים התלויים בדרומו ונבראים יש מאין הגמור רק בחפלו, והנה ידוע כי הדומם אינו ניזון ואינו ניתוסף כי הוא התערבות חלקים ויסודות דוממים פשוטים, ואשר נמלא כי יגדל האבן הוא באשר יתדבקו חלקי העפר אשר סבבו ויתקשו

תחג לר' אלריך להביא שבעת ימי פסח שיטענו חגיגה או אינו מדבר אלא בחג כשהוא אימר ותגותם אותו חג לר' הרי חג אמור כו'. כאשר תענין בפרשה ראה תראה כי זה אינו רחוק מהפסח, ומה שאמר כי יברך ד' אלריך בכל תבואתך הוא הבעטה שבשביל זה יברך ד' בתבואה שבפסח נידונין על התבואה. ולפ"ז נאמרה מלות שמחה גם בפסח שכתוב בהך קרא והיית אף שמח, ודלא כמו שחקרו רבותינו בתוס' חגיגה ח' ע"ב ד"ה ושמחת בחגיך, עיי"ש. והא דדריש בספרי כל שנהגים בעלרת לריך קרא להורות דין חגיגה דמביא מן החולין וטופל מן המעשר וכ"כ אולם סוגיא דגמרא דלא כריה"ג בכמה דוכתי אכמ"ל. ולכן אם שמח עבור ברכה גשמיית, אז והיית אף שמח שמחה שיש בה קנאה, כמו שאיתא בפסיקתא על קרא דתשפות שלום לנו, אבל כשישמחו בלולב ברותניות כמו שהיו אומרים חסידים ובע"ת בשמחה בה"ש אשרי ילדתינו כו' אמר ושמחתם שמחה חמה ושלמה לפני ד' אלדיכם, כמה בלולב. ולמ"ד רכל זה חובה ותשלומין זה לזה, וחגר בראשון ונתפשט בשני חייב, אבל בשמיני מודה דפטור, ואם נתפשט בשמיני פטור לכריע, ואתי שפיר מה דכתב שבעת ימים תחג שחל החיוב עליהן בעלמין, אבל שמיני הוא תשלומין כמו בעלרת, ודוק.

שפטים

צדק דק תרדוף הלך אחר צ"ד יפה כו' ד"ה אחד לדון ואחד לפשרה הרי שהיו שני ספינות כו' טעונה כו' היו שתיין קרובות כו' הטל פשרה ביניהן ומעלות שבר זל"ו, פירוש הך פשרה הוא במקום שאין דין ע"ז, לכן כיון שאין ע"ז דין מלוא בפשרה, והמלוא על הבעלי דין, שהבעלי דינין מלווין לפשרה, אמנם במקום שיש דין שפ"י דין אחד זכאי ואחד חייב רק שבאים לדון, אז אין על הבעלי דינים מלווים לפשר רק בדרגות תלוי אם ירלו דוקא בדין רשאין רק על הדין כ"ז שאינו יודע או שלא נגמר הדין (כמו דפליגי תנאי בזה) אמרו בפ"ק דסנהדרין דמלוא להדיינים לאמר להם לפשר אי פשרה בעיתון כו', וילף לזה מקראי דמשפט שלום שפטו בשעריכם זה שער צ"ד וכן ויהי דוד עושה משפט ולדקה כו'. ויתכן דלפי מה דאמר דפשר הוי משפט ולדקה, הא דאמר בלדק תשפוט מדבר גם כן על הפשר שעושה הדין במקום שיש דין, ורק אליבא דרבי דסבר משפט ולדקה הוא משפט לזה ולדקה שהולא גזילה מת"י

משך

שפטים

חכמה

התכליתי יהיה כל עיוני, ולזה כתב לא תטה משפט, לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כו', לא תטע לך אשרה כל עץ אלא מזבח ד' היינו כוונה אחת, ומה נכלא מאמרם ז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון והוא שופט לתועליות כבוד או ענין אחר כאילו מעמיד אשרה אלא מזבח, ועיין סנהדרין ז' דהיה קרי עליהו הוי אומרים לעץ אבי אמה, כי זה מכון אחד שחושבים שהקרבנות המה תועליות, וכן המשפט יעשו לתועליות השופט, ודוק:

ובספרי פסקא קמיה לא תטע לך אשרה וכו' כשהוא אומר אשר תעשה לך לרבות במה, משום דריש לטעמו דסתם ספרי כוונתו דסבר דבמה יחיד אינו לריך מזבח ואפילו על הסלע ועל הארץ כשר להקריב, ועיין פרק השוחט והמעלה דף ק"ח ע"ב מזבח בזהמ"ע ואין מזבח במה, ולכך לריך קרא לרבות במה דאינו מזבח, וד"ק:

רא תזבח לד' אלדך שור ושה אשר יהיה בו מום, במשנה פ"ב דזכורות כל הקדשים שקדם מום קבוע כו', ובגמרא והשוחטין בחוץ פטור רב הונא מתני חייב כו' ואליבא דרע"ק, ועל מה קאי זה ופרש"י דהוא סיפא דהוספתא לעיל, וזה זר מאלד דיפסיק הגמרא צ"ל דהוספתא קודם סיומה, ועוד אין המשך לצרייתא, ועוד דהוספתא בזכורות ליחא, יעוין רגמ"ה בזה, והברור דעל משנתנו קאי ולפני הגמרא היה הגירסא במשנתנו בקדם הקדשן למומן והשוחטין בחוץ פטור ורב הונא מתני חייב, וקבועה תנאי להך דרב הונא במשנתנו, וכמו דבכה"ג אמרו בזבחים פרק חטאת יעו"ש, ואין ספק בזה כלל, וכן לפני רבינו משה צ"ל המשנה היה הגירסא והשוחטין בחוץ פטור, יעו"ש, כיון שכן מובן, דבין בקדם מומן להקדשן, בין בקדם הקדשן למומן הן והשוחטין בחוץ פטור אף דהאמת כן הוא, אבל אינן דבר והיפוכו דנחית תנא להשמיטנו, לכן רב הונא משמיטנו דבסיפא ז"ל חייב, ובדוקין שבעין, אבל בקדם מומן להקדשן פטור השוחטין בחוץ ור' אליעזר מתני חייב, ברישא ובסיפא והשוחטין בחוץ פטור והוי דבר והיפוכו, ולכן מוקי לרישא דקדם מומן להקדשן אס שחטן בחוץ הוא בבמה יחיד חייב משום שוחט בעל מום שנאמר לא תזבח לד' אלדך שור כו' אשר יהיה בו מום, ועל במה קאי, ובזה תני בסיפא והשוחטין בחוץ פטור, פירוש דאם הקריבו בבמה יחיד, זה הבע"מ קודם שנפדה פטור ולא מחייב משום לא תזבח לד' אלדך שור, ושה אשר יהיה בו מום, משום דכיון דקדם הקדשן למומן ובדוקין שבעין אליבא דרע"ק

עד כי יהיו לאבן, אבל לא מיניה קא רבו (צ"מ ס"ד עיי"ש היטב), לא כן האומה והמי ניוונים וגדלים ומוסיפים שלמות בחיותם תמיד פטור, ולהורות כוונה זו לזה יתברך לעשות מזבח אבנים ולא יהיה בו שום עץ, להחזוקו כמו שהמזבח מקום הקרבנות הוא דבר שאינו ניזון וא"ל למים ומוזון, כן כל ענין הקרבנות הוא לא לסבת הזנה והתוספות בשלימותו כלל, לזה נאמר לא תטע לך אשרה כל עץ [ודייק במלת אשרה, כמו שאמרו בתי"כ קדושים עשרה שמות המנוגים שנתגתה בהם ע"ז כו' אשרה על שהם מתאשרים מאחרים והוא כמו שכתבנו] אלא מזבח ד' אלדך אשר תעשה לך, כי כל ענין המזבח הוא אין לורך לו חלילה, ואינו שום הזנה אלא, רק הוא לריך ותועליותך ועשייתו הוא לך לסבתך ולשלמותך.

ורג"ה ידוע כי המשפט לאלדים והוא באמת ענין אלדי, ולא יתכן להיות אמת רק אם הדין אינו מקבל שום תועליות לנפשו לא מומן ושום כבוד בעולם, וכן כשאנו מפתח מהבע"מ והוא שופט בלי שום מכוון חולי, רק להוליא האמת והמשפט הגמור, וע"ד כוונה שניה אפשר כי כוונתו לזה במאמרם כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקביה במע"ב, היינו כמו שלא כוון הבורא יתברך בהמליאות שום תועלת ותוספות לעלמותו יתברך, והוא לאחר שנברא העולם כקודם שנברא העולם, כן הדן דין אמת לאמיתו, היינו דלא שום פניה, שיתכן להיות לפעמים יולא דין אמת מפי הדיין ג"כ, לזה דייקו לאמיתו, שיתכוון להוליא הדין באמת, שזהו דבר המקיים את העולם בלא שום תועלת כלל, והנה באמת הקרבנות והמשפט בהטרפותם המה ד"א להדביק ולקרב לבב בני לאציהן שצמחים, וזהו עבודה בצחינה ובכל מאודך, וזה ממנו של אדם, רק המשפט הוא על ענין מה שבין אדם לחבירו, והקרבנות הוא לזכך נפשו המגולה ממעשים רעים ומהרהורים רעים בחטאות ועולות, ולכן לא ניתן כפרה על מה שבין אדם לחבירו רק במשפט, וזה כוונתו במילתא למה ינסמכה פרשת המשפטים לפרשת מזבח לומר לך שחשים סנהדרין אלא המזבח, כי בכללות שניהם נתקיימה האומה בשלמותה, וזו וראה במה שחש שמעון הלדיק בג' דברים שהעולם עומד תורה, עבודה, גמ"ח, ורש"ג חשיב שלשה דין, אמת ושלוה, והנה אס תעשם מונבלות, תראה כי אמת זהו תורה, וגמ"ח זה שלום, ודין נגד עבודה, וכמו שזכרתי, והנה כמו שאין להבורא יתברך שום תועלת בהקרבנות, כן יאות להיות בהמשפט להשופט שגם הוא ישפוט לא למטרה חולי, רק להאמת

משך

שפטים

חכמה

קפ

350

דרע"ק דאס עלו לא ירדו לא מקרו תועבת ד' אלודיך, דלא כתיב תועבה רק בגרבע ואחנן דאס עלו ירדו, אבל בקדם מומן להקדשן דאף אס עלו ירדו לרע"ק חייב השוחט בצמה משום שוחט בעימי. נמלא דר' אלעזר מאריך ישראל היה שונה במשנתו ברישא חייב ובסיפא פטור ורב הונא בבבליה תני ברישא פטור ובסיפא חייב, ודוק, וישוין ספרי דמרבה פיגול ויותר ועוד דרשותי, אחמס לא למלקותי, יעו"ש:

אשר יהיה בו מום וכו'. בספרי פסקא קמ"ז יכול המקדים קדשים זליז עולה לחטאת כו' ת"ל לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגך כו' לא תוכל לזבח הפסח באחד שעריך כו' לא תזבח לר' אלודיך שור ושה וכו' כל דבר רע, פירוש מלא תוכל לאכול בשעריך דוקא זה לוקה, אבל המקדים מעשרות אינו לוקה, ומלא תוכל לזבח הפסח בשעריך בין למאן דמוקי בזבחים דף ק"ח בשוחטו קודם חלות עיי"ש [ולמאן דמוקי אחר חלות קרי בשעת היתר הזבחות קודם חלות עיי"ש] מוכח דהא דמקדים פסח לתמיד בהיע דאינו לוקה, עיין תמורה דף ה' ובמכילתא ודוק:

שם בספרי ר' יהושע היא תועבה ואין הולד תועבה, ר' יהושע לטעמיה איזיל דפליג על ר' אלעזר דסבר כל האסורין לזבחה ולדוניהם אסורים, ומכאן מוכיח דלדוניהם מותרים, דכאן מרבה קרא אף הכך שגרבעו ונטעדה בהן עבירה ומיקלה וטרפה, ופלפול ארוך בדברי ר' יהושע בפרק אלו טריפות דף י"ח, יעו"ש, וכפי הגרסה מכאן כלישנא דאמר מחלוקת כשגרבעו כשהן מוקדשין, דומיא דבע"מ דמיירי ביה קרא דאפילו אס נולד בו מום כשהוא קודם הולד קרב, ועיין תמורה דף ל' ע"ב ושם ריש פרק אלו קדשים ליקרב ואלבא דר"א כו' לרע"ו כו', ואכמ"ל בפלפולים **שם** ר' שמעון אומר לפי שמלאנו ברובע וגרבע כו' יכול אף באדם ת"ל הוא זבוח דברתי ולא בזבחה, אפשר דר' יהושע ידע זה מהא דאמרינן בפרק יוה"כ"פ דף פ"ה מעם מזבחי ולא מעל מזבחי, וע"כ דבגמרא דינו מיירי דגג המזבח קולט אפילו מויד, כמו שפרש"י פרק אלו הגולין דף י"ב ואפילו כן כשר לעבודה, אע"ג דנוגח פסול בצהמה, וא"כ מה"ט למילף רובע וגרבע באדם, כיון דלענין נוגח ואין שוין, והך דרשה דמעל מזבחי אינו מוסכם אמוראי פליגי ביה, וזהו ר' יוחנן דירושלמי פרק אלו הגולין הלכה ו' ואני אומר לא גגו קולט כו', ועיין מראה הפנים שם בזה, וכן פסק רמב"ם, ואפשר דכן סבר ר' שמעון ותו לריך קרא להכשיר רובע

וגרבע באדם, ומה שפירז המראה הפנים דרמב"ם פסק כר' יוחנן לגמרי ז"ל, שר' יוחנן סבר דאף בשוגג אינו קולט רק שש ערי מקלט בלבד ורמב"ם פוסק דשוגג קולטין אותו בעבודה זידו, אס לא דימא דרמב"ם היה גורם אלא זה ששש ערי מקלט קולטים כו', פירוש דמי שערי מקלט קולטין אותו, אותו בלבד קולט גגו של מזבח בכהן, ודו"ק.

ידע דרבינו משה פסק דהרוב מלכות קולטן המזבח אף קרנותיו, והוא זר כמו שאמר בירושלמי דמשי"ה ברה יואב שלא יהיה מהרוב מלכות רק מהרובי ב"ד, יעו"ש, והיינו דבמזבח כתיב לא תזבח אהנן גזית כי חרבך הנפת כו' ותחלליה, והמלכות אינה הורגת אלא בסייף וכמו שאמר בירושלמי ריש פרק ד"מ, ופסקו הרמב"ם ולכך אסור להרגו מדין המלכות, ולכן אמר, אדוניה שהיה מחייב מדין מלכות, וקלטו קרנות המזבח (עיין שו"ת מקום שמואל) אומר ישבע לי כו' אס ימית את עבדו בחרב, שזהו מדין המלכות להרגו בסייף, ע"ז קלטו המזבח דכתיב כי חרבך הנפת עליה ותחלליה, אי"כ ההורג מי שאוחז בקרנותיו הוא מחללי משא"כ בב"ד אע"פ שרולח נידון בסייף, מ"מ אס אינו יכול להמיתו אתה ממיתו בכל דבר שאתה יכול להמיתו, וכמו דמרבה הגמרא גבי רולח בפרק גמרא הדין דף מ"ה ועיין ריש מכות תוס' ד"ה כלי ועיין מש"כ בחידושי על הרמב"ם ודוק:

והוצאת את האיש ההוא כו' אל שעריך את האיש או את האשה התמיה מובנת, ויעו"ש מורה ח"ג פרק ל"ו, ולזה בארה ג"כ בע"ז איש או אשה וכו', וגרסה דמשום זה דריש בספרי קרא לאחויי מדתי עיר הנדחת, ולכן לא כתוב בזה, הריא משום שהם לא עשו שום מעשה, ובאמת בזה סמס ספרי לאו ריש הוי דאילו ריש סובר בסנהדרין סוף פרק הנחנקין מדתי עיר הנדחת בחק עיי"ש, ואילו כאן וסקלתם כתיבא בזה ולקמן גבי נביא שהיה מייתי פלוגתייהו, והגרסה גיה משום דאמר ב"דף מ"ז שאין קוברין רשע חמור אלא רשע קל, ופריך דנתקן ד' קברות ומשני ב' קברות גמירי, ובאמת חנק והרג חו סקילה ושרפה פליגי תנאי איזה חמור, אבל דא סד"א כיון דכל הנסקלין אינן נתלין רק מגדף ועובד ע"ז, סד"א דנלריך ב' קברות לנסקלין דעלמא ולהנך דשודדין ע"ז דחמורין דנתלין קברות לחדייהו, לכן קמ"ל דיכול להוציא האיש ההוא או האשה ההיא שעבדו ע"ז לסקילה עם הכך דנסקלין שלא עבדו ע"ז שאינן נתלין, וזה שאמר את האיש, דפירושו דאת כמו עם לא סימן הפעול, ולכן לא כתיב, ההוא דבאיש ואשה

משך

שפטים

חכמה

שניהם נעשה העבירה. אזי נידונין ביום אחד. וזה שאמר כאן אף עם עבדו שניהם האיש והאשה שעבדו עו"ג שניהם ג"כ יולאו את האיש או האשה שידונו. אותם בפני עולמן לא ביום אחד. אבל בפ' תלא גבי נערה המאורסה כתוב והולאתם שניהם אל שער העיר שנידונין ביום אחד. וזה נכון מאד:

עפ"י שנים עדים כו' יומת המת. מעיקרא (ברכות י"ח). נראה דקמ"ל קרא דברוח שברח או נתערב בין אותם שלא נגמרו דינן ובא אחד ואמר זהו שנגמר דינו צ"ד פלוני או זהו שנגמר דינו לא מהני לענין מיתה. אע"ג דהוי כעין מלתא דעבירה לגלויי ובשאר מקומות עד אחד גאמן. הכא לא מהימן ובפ"י שני עדים. וכמו דתנן סוף פ"ק דמכות כ"מ שיעמדו שנים כו'. ודוק:

לא יומת ע"פ עד אחד. הרמב"ן בהשלמתו למלות ל"ת ל"ת ט' כתב שנגמטו שלא לקבל עדות מיוחדת דדיני נפשות כו' והוא אמרו יתעלה עפ"י שנים עדים כו' לא יומת עפ"י ע"א כו'. ועיין מגילת אסתר שלא ידע במח"כ דרך רבינו ז"ל. דרבינו פירש טעמא במלות ל"ת ר"ל שזהויר העד מדבר בדין שהעיד עליו ואעפ"י שהוא חכם כו'. ובזה האזהרה שלא לדבר בדבר נוסף על העדות וזה דדיני נפשות לבד והוא אמרו יתעלה ועד אחד לא יענה בנפש למות וכפל האזהרה בזה לא יומת עפ"י עד אחד כלומר לא יומת בטענת העדים כו'. הרי נתבאר לך טעם רבינו. ובאמת המעיין לעיל פ' מסעי כל מכה נפש לפי עדים כו' דכתיב ברוח וקרא דהבא. יתבונן כי חזון אחד להם וככלל הענין בע"ז. וכן בחבורו לא הזכיר כלל דרשה דעדות מיוחדת. וילא זה לרבינו מדברי הספרי על קרא דלא יומת עפ"י ע"א מנין שלא ילמד עליו עד חובה ת"ל לא יומת עפ"י ע"א הרי דפירש דזהו כפילות לאו וע"א לא יענה בנפש למות. ובדרשה דגמרא אפשר דמפרש דזה ע"ד הדרוש. וכמו שכתב רבינו במלוא מ"ה. עיי"ש בדרך. ובאמת להרוב עפ"י ע"א נפקא לן מקרא דלא יקום ע"א באיש. ולשון ספרי אין לי אלא צ"ד כו'. ועדות מיוחדת פירשתי צ"ד בענין עד זומם. דבדיני נפשות הוא ממש עד אחד עפ"י מופת הגיוני עיי"ש. א"כ גם זה נכלל בכלל דלא יקום עד אחד באיש. והגרי"א הגיה שם. ולפי הגהתו שם בצערי נראה דאבד דרבנן לא מלי דרשי כלל קרא דלא יומת לעד שטותן. דלשון לא יומת משמע דוקא חובה. והמה סברי דאפילו לזכות אינו עונה וע"כ סברי דאזיל לעדות מיוחדת וכו". ודוק:

ואשה דנסקלין דעלמא מיירי דאין נתלין. ולומר דנסקלין במקום אחד ולא לריד להנך קבר לחודא. והנה בעיר הנדחת עפ"י נשים היא כיחידים. שכל אחד נידון בסקילה והמדיח הוא כמו מדיח יחיד דבסקילה לכו"ע. דדוקא מדיח רבים אמר ר"ש דבחנק. ולכן לדרשת הספרי אמר את האיש או את האשה דעל מדיחים קא"י. ואעפ"י שבאשה מדיחים האשה בסקילה ועל כרחין דהגדומין ג"כ בסקילה. ולפ"י מלי גם ר"ש לסבור דרשא דספרי על המדיחים. וזה שאמר את האיש כו'. דאין עושין עיר הנדחת עפ"י יחיד ועפ"י אשה. ולכן קמ"ל דבא"י גוגא דהמדיח הוי חד או אשה כיון שכל העיר כיחידים דמיו. הו להמדיח דין מסית יחיד אית ליה ומיתתו בסקילה. כיון שכל העיר נידון בסקילה וממונן פלט כיחידים. ודוק היטב בכ"ז.

וראחר הענין בגמרא סנהדרין דף ט"ז נראה דתרי מיטוטי ממעטינן דבסנהדרין קטנה שבכל שער ועיר הוא רק באיש ואשה ולא בעיר הנדחת שדינה בסייף שאז דנין אותן צ"ד הגדול של ע"א בירושלים. וכן בשבט שהודח אע"ג דדינן בסקילה וממונן פלט. ג"כ אין מולאין רק לצ"ד הגדול בירושלים. ולכן האיש או את האשה קמא ממעט שבט שהודח כולו. דאע"ג דנסקלין אין מולאין אותו לצ"ד של העיר שער סנהדרין קטנה. והאיש או האשה השני הוא למעט עיר הנדחת. אף שהם מיטומו של שבט. כיון שיש להם דין אחד של מרובים שהן בסייף וממונן אבד אין מולאין אותן רק לצ"ד שצירושלים סנהדרין גדולה. כיון שאין בסקילה. וזה אמת לכל מדין משפט הלשון. **עוד** י"ל דכיון לזה דרך איש לבדו או אשה לבדה נסקלין. הא אם היו עובדין עו"ג איש עם אשה דיתקן שאחד מהם עבד לא בשביל שקיבל העו"ג לאלוהי. רק עבד אותה לאהבת אשתו האדוקה או היא עבדה מיראת אישה האדוקה. והעובד עו"ג מאהבת אדם או מיראת אדם סבר רבא דפטור. יעוין שבת ע"ב בתוס' ובתומי בזה לכן דייק קרא את הדבר הרע הזה אל שערך את האיש או את האשה שבאופן זה אם הוא רע יסקלו ג"כ ודוק:

את האיש או את האשה. ביאר כאן מה שלא זכר בחלול שבת וזולתו. לפי שהעובד ע"ג נתלה. והאיש נתלה ואין האשה נתלית. לכן ביאר כי בסקילה אל שער צ"ד בזה אשה לאיש. ויעוין מורה פ"ז ח"ג בזה: **את** האיש או את האשה. נראה לפי מה שפרשתי באור שמח דאם עבדו שנים עבירה אחת אין דנין שניהם ביום אחד. אף בשנאף עם אשה עפ"י

כהנים ולויים ספרי וכן עשה יחושפט בדברי הימים ב' קפ" י"ט וגם בירושלים העמיד יחושפט מן הלויים והכהנים וראשי האבות לישראל למשפט ד' דהוא סנהדרין גדולה:

רא חסור מן הדבר אשר יגידו לך וכו'. ראיתי לזכר בזה דעת הרמב"ם בשרשיו דעל כל דבר מדברי חכמים הוא עובר בלא חסור. והרמב"ן האריך בעולם פלפולו לרחות זה מראיות רבות עלמו מספרי וכללי השגתו. דאיכ"ה ראו להחמיר בספיקן וביטול דרבנן מפני דאורייתא. ואתי דרבנן ומבטל דאורייתא בהערוכות. והאריך למאד בענינים אילו. וחידש בהם שיטה אחרת. ואנכי עפר ואפר תחת רגליו אומר. כי לשיקול דעתי האמת כדברי רמב"ם. והעיקר הוא זה. כי התורה רלחה אשר מלבד ענינים הנלחמים והקיימים לעד. יתחדש ענינים סיגים ואזהרות. וחומרות אשר יהיו זמניים. היינו שיהיה ביד החכמים להוסיף עפ"י גדרים. הנמסר להם [שבאופנים אלו ניתן להם רשות]. ואם יעמוד ב"ד אחר גדול בחכמה ובמנין ובהסכס כלל ישראל כפי הגדרים שיש בזה. הרשות בידם לבטל. ולמנון שלא ימלא איש אחד לאחר איני הרואה ואיני כפוף לחכמי ישראל. נתנה התורה גדר לא חסור כו'. שאל"כ יהיה תורה מסורה ביד כ"א. ויעשו אגודות אגודות. ויתפרד הקשר הכללי. מה שמתנגד לרלון השם שיהיה עם אחד לשמוע לחכמים. ואם לא ישמעו. עוברים בלא חסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ואם כן המלה דוקא לשמוע מה שיאמרו. אבל הענין בעלמו שחמרו וחדשו. אפשר דאינו מתקבל אל רלון הבורא. ואם יעמוד ב"ד אחר הגדול ויבררו טעותן. או שהוא דבר שאין הצורך יכול לעמוד. ויעשו היפך מזה. מותר. וכמו ר"י דשרי משחא ופרוזבול דאמר שמואל אבטליה. וכן מאמר ר"ג על הישיבות אתו מלמערים. ואף אם יכונו האמת. כפי מה שהוא רלון הבורא באמת. בכ"ז לא רלה השם יתעלה לעשותו מק נלחי מטעמים הכמוסים בחקר אלוד. רק שיהיה מעלת החכמים וברלונם. ורלה דוקא שנשמע בקולם. אבל לא בפרטי הדברים. ומלאנו דוגמתו בתורה ענין דומה לזה. מה שהחמירה תורה לשמוע בקול מלך יותר ממה שהחמירה לשמוע בקול חכמים. וחיבו מיתה ב"ק כל אשר ימרה את פיך מות יומת ובכ"ז לדוגמא שמעי בן גרא היה מלוא מן השם לשמוע בקול שלמה. לבלי ללאת מקיר העיר וחולה וחיבו מיתה ע"ז. אבל האם רלה השם שיאמר זה שלמה. ואם היה חפלו יתברך בפרט הזה. שמה איכפת

יד העדים תהיה בו בראשונה כו'. בסנהדרין נקטעה יד העדים פטור כו' יד העדים שהי כבר. פירש דכתיב וסקלתם באבנים ומתו זה גמר דין (כמו דאמר בב"ק מ"ד והא השור יסקל כו') ולא נזכר יד העדים. דאף אם המהגידמים והא נגמר דינו למות משום דכיון דלא היה להם יד מעיקרא יומת עפ"י אחרים. אבל אחר גמר דין כתוב. יד העדים תהיה. היינו שכיון שנגמר דינו למות מעיקרא כמו דכתיב וסקלתם כו'. ולסוף אין להעדים יד שאחר גמ"ד נקטעה ידם פעור דבעינן קרא כדכתיב. אבל באין לו בהן יד או רגל דבעינן קרא כדכתיב. ושם כתוב מקודם גבי דם שיתן על תנך. לכן אם אין לו בהן מעבד הטהרה שכתוב קודם הטהרה אף אם לא היה לו בהן יד מעולם. ודלא כמו שנחקק בתוס'. וזה נראה דכן פירשו בתוספות כתובות דף מ"ד ד"ה אין לה פתח בה"א. ודייקו מגזירת דאין לה כו' דלא בעי קרא כדכתיב אף דלא היה לה אב מעולם. וזה כמו שפרשנו. משום דשם כתב פתח בית אביה קודם גמ"ד. ואם מעבד אז לא שגא בין אין לה מעיקרא לאין לה בסוף. שמת האב אח"ז. ומיושבמה שמקשים עליהם ודוק היטב ועיין בחכמת שלמה לרש"ל בסנהדרין ס':

וקמת מיד. ספרי. דמלאנו במשנה בפ"ז דפרה זה הלך ליבנה ג' מועדות. ובתוספתא מקואות פ"ד ובחולין דף מ"ח זה היה מעשה ועלו כו' ג' רגלים ליבנה ומכש"כ בירושלים הוי אחינא דבעלות לרגל יבואו שמה. לכן אמר דזה בספק ושאלה על הדין. אבל כי נחלקו החכמים דברי ריבות בשעריך (שער זה ב"ד) זה אוסר וזה מתיר אסור להשהות עד הרגל רקוקמת מיד. ולפי דברי הספרי נראה דפסוק ובאת אף לב"ד הגדול שביבנה וגלו ממקומן ואין בירושלים. וכן בירושלמי לשאלה. פירוש שלריך לשמוע ועובר בל"ת ובה כהנים הלויים שמע שיהא בב"ד הגדול כהנים ולויים. ומקרא דועשית הוא כשהב"ד בלשכת הגזית. והדבר כתב עפ"י התורה אשר ירוך כו' לא חסור. הוא גם על ב"ד הגדול שביבנה והאיש כו' לבלי שמוע שחיוב מיתה אינו רק בממרה על ב"ד שבלישכת הגזית. לכן כתוב העימוד לשרת שם. שאם יש מוצא ובהן משרת. אז חייבים מיתה על המראתי. אבל על ב"ד שביבנה אם המרה אינו נהרג. ששם אין כהן משרת. ואף אם חזרו סנהדרין ללישכת הגזית. כיון שבשעת המראתו לא היו ב"ד בלישכת הגזית. רק חוץ לירושלים. אינו חייב הזקן הממרה מיתה. ומיושב כפלות הכתובים. ודוק:

ובאת אל הכהנים הלויים. מלוא בסנהדרין שיהי

משך

שפטים

חכמה

הן אינן נדונין מלד עלמותי. רק מלד המלוה שאסור למרוד ולא תסור בו' והוא כמרד. אי"כ כולן חמורין שבכל דבר הוא מורד. ולזה אי"ש במוכר לו דברים האסורים באכילה מדת' אינו מנכה לו מן הדמים שאכל. שהאכילה אל שלא מרד. מ"מ גרמה מחלה בנפש. לא כן האסורים מד"ס מנכה לו מן הדמים שהאכילה בעלמותה אינה מזקת לו רק המרד וכאן לא מרד. וכזה כתב בנתיבות סימן רל"ב. והיינו דוקא רק במתעסק. דבכל מקום אינו חייב רק בחלבים ועריות שכן נהגה. אבל שוגג קרוב למרד דהוה ליה לדייק ולדעת. לכן אמר בגיטין כ"ג דדרכנן קנסו שוגג אטי מזיד. וברור:

נראה לומר טעם ע"ד מושכל על הא דאין למידין קו"ח מדברי סופרים (עין ידים) דדוגמא דיליף החי"כ קו"ח שיהא סבות חייב במלה. ובקדושין יליף מה שפחה שאינה נקנית בביתא בו' וכן במסכת דרך ארץ אי"א שאני אסור בה אינו דין שיהא אסור בבתה וכו'. יע"ש דהקל וחומר אין לו מקום בעומק העיון בסברא שיחוייב ההפכיות לפי משפט הנושאים למצין עומק טעמם [דוגמא לזה בברכות כ"ג ע"ב הא מילתא תיתי בתורת טעמא ולא תיתי בתורת קו"ח בו'] רק הי"ג מדות נמסרו מסיני שבהן ידונו ויקיפו וילמדו. והבזרא יתבדך הבלתי בעל תכלית ידע' כי להסיר אופני הטעות אשר יפלו בשכל האדם כאשר לא ידע עומק דעת עליון גלה יתור או רמוז למען לא נבוא לכלל טעויות. וכל מה שאין עליו הוראה בתורה נלמוד בהקד' י"ג מדות. ל"כ דברי סופרים אשר שכל האנושי ברוה"ק השורה עליו. אם כי השיגו האמת. אולם להקיף כל מה שנוכל ללמוד באופנים ענינים זרים ולהסיר הטעויות בתיבה מיוחדת או במלה זרה. קשה זה לשכל האנושי התכליתי. ועוד כי באו בע"פ מה שאין באפשרי לדייק התיבות. לכן אמרו אין דנין קו"ח מד"ס (ובזה יהיה גם קצת טעם למה אין דנין מהלכה. ודוק). וכן במסכת דרך ארץ קו"ח של ר"י בן תודאי היה נכון אם היה איסור אי"א מלד קורבה. אבל איסור אשת איש מלד שהיא אשת עמיתו והאיסור בבית אשתו אין זה איסור מלד אחרי. רק מלד שכבר נשא אמה ואסור באשה ובתה זה הוא סבת איסורה. ולא תקרא בה בשם איסור בת אשתו. רק אשה ובתה. לכן בבית אחרות מותר וכיו"ב. אי"כ לפי עומק הסברא אין כאן קו"ח כלל ובתורה מפורש להיפוך. לכן נדחו ר"ג. ונכון. ודוק היטב.

והנה מלאנו כמה פעמים בש"ס מדרבנן וקרא' אשכנחא

איכפת לרחמנא אם יאל. הלאי לא אמר שלמה זה. ולא היה מסבב לקחת בת פרעה ולסבב חורבן הבית וגלות ישראל. ככה שמה התורה לחוק לבניי לשמוע בקול חז"ל כקול מלך. מאן מלכי רבנן. אבל בפרטי הענין אין רלוט בלוי פרטי. [ומלאתי כן בבזור לרבינו משה פ"א מהלכות ברכות הלכה ג' נמלא ענין הדברים והלען כך הוא וכו'. יע"ש]. וזה פירוש הירושלמי סוכה. דיוס ראשון על נטילת לולב ושאר יומי מצדך על מלות זקנים דהמלוה לשמוע בקולם. **ומעתה** נבאר כל השגותיו. כי מספקא לן בדברי תורה. שמא הוא חזיר. אי"כ אף אם לא ליה הבורא על ספקי. בכ"ז שמא הוא חזיר. אי"כ אכלנו חזיר דבר המופעז באמת. אבל בספק עירובי. אי"כ כיון שהענין הזה אינו בפרט רלון הבורא. רק שוה לשמוע אליהם. וכיון שעי' לא דברו. אי"כ לא נקרא מי שאינו עושה כן. שאינו שומע בקולם. ומדוע לא יהיה מותר. וכן קטן גאמין. כיון שאינו עושים זה מפני שאין שומעין בקולם. אי"כ חו לא עברנו על לא תסור [וכן לא שייך ע"ז לא יאונה ללדיק כל עין. כי כשאנו יודע' אינו עושה איסור כלל וכלל. ועיין בתוס' שבת שהעירו מהא דר"י אישתי וטעם מדי קודם הבדלה. ויש לדבר בזה הרבה ואכ"מ]. וכן נדחה מפני דאורייתא. כי אם המה אמרו. אבל לא אמרו שזה הוה נלתי. רק אם יעמדו ב"ד גדול בחכמה ויסיכס דעתם הנאות יותר לפי הזמן לומר הפכו הרשות בידם. אי"כ איך תיבטל מפני זה דבר דאורייתא. וזה חזק יותר בסברא ממה שמלאנו דעשה דמזמן לפי שנתנה במחילה קילא. ויתר הפרטים עיין בחדושי להלכות עדות בס"ד.

ובזה סרה תמיהתו מדוע לא יקובל שמלות דרבנן אשר תקנו חכמים יהא נכלל בכלל תרי"ג. דכמו ש"ס סברא לומר שכל מלות מלך ופקודתו יהא נחשב בכלל תרי"ג. ככה תקבל השכל שיהא סוגי חז"ל בכלל תרי"ג מלות. וגם בתורה המה סמוכים פרשת זקן ממרא לפי מלך. ובאשר חשיין בדברי רמב"ם בספריו תראה. כי דברי המה דבריו. וד' ינחני בדרך אמת:

ירושלמי ברכות פ"א הלכה ד'. ד"ת יש מהן איסור בו' יש בהן קלין ויש בהן חמורין. אבל דברי סופרים כולן חמורין. הן בו' חמש טוטפות בו'. פירוש דדברי תורה האיסור בעלמו אסור והוי העובר כמו שהוא חולה והיא מטמא הנפש. לכן יש בהן קלין ויש בהן חמורין. כמו במאכלות שיש שמוזקין החולה ויש שממיתין אותו. אבל דברי סופרים

העיר ה"ב דשדר מנרתא אמר ברוך ד' כו' אשר נתן בלבו כו' משום שבחירתו ולבו ביד ד'. ואולי גם זה נכלל בזוונת הגמ' ערכין ו' שאני מלכותא דלא הדרה בה פירש שכיון שלבבו ביד ד' וד' נתן בלבו אינו בכלל לא לכס כו' שזה מיד השם. ודוק: **שום** תשים. מת מנה אחר תחתיו. פי' שלא יוכל למנות הוא לאחר תחתיו עליך. רק כך תלוי שאתה תבחר. ולא הוא. ופשוט: **ועוד** יתכן לר' נהוראי דאין זה מלוה. רק אם יבקשו להם מלך אז מלוה. לכן אמר כיון שהיה להם מלך ואחר מותו אם לא ירלו בהנהגת מלך אז מלוה למנות אחר תחתיו:

וריתא עמו וקרא בו. הא דכתיב בו. ולא בה. משום דקאי על הספר כהראב"ע. ויראה דמרחו לנו דדברים שבכתב אסור לקרות בע"פ. וזה בו בספר. דייקא ולא בעל פה. וישוין חוספות ישנים יומא דף ע' והבן:

בבבתי רוס לבבו מאחיו. בספריו ולא משל הקדש. ותמוה. ונראה לי שב קלתי דבמלוה דסוסיס וגסים כתיב טעמא. אך בלא ירבה כסף וזהב לא נאמר טעמא. ונראה פשוט. דהפסוק בלבתי רוס לבבו מאחיו ולבתי סור מן המלוה ימין ושמאל קאי לפרש הטעמים על שני הדברים שאשר למלך להרבות כסף וזהב. ולכתוב לו את משנה וכו' וע"ז אמר בלבתי רוס לבבו דמשה לא ירבה לו כסף וזהב. ולבתי סור מן המלוה. משה וכתב לו וכו'. וכן תמלא ביהונתן על קרא דלא ירבה כסף נקט טעמא דלא ירוס לבבו. ודריש הספרי הך מאחיו כמו משל משל אחיו פירוש מהוסס ומכבודס. כמו דדרשו על קרא דהכהן הג' מאחיו. יעו"ש. וע"ז אמר ולא משל הקדש פירוש שללורך הקדש יכול להרבות כסף. שבזה לא ירוס לבבו. וכן מלאנו בדוד ואני בעניי הכינותי כסף וזהב כו'. וכן כתב הרמב"ם שלהכין כלי כסף וזהב שירבה לאולרות בית ד' מלוה ועיין ירושלמי פאה ריש פרק ה' שהי' דוד מקדיש ראשון ראשון שלא יעבור אבל ירבה:

לא יהיה לכהנים הלויים וכו'. פירשו בירושלמי הוריות דעל מלוכה דסמך ליה קאי שאין מעמידין מלך מכהנים. ועיין רמב"ן פ' ויחי. ונראה דהמלך נוטל מחלה בבזיה. ישוין רמב"ם. ושבת לוי אסור לו ליטול. לכן אין מעמידין מלך משבת לוי. שאסור לו ליטול חלק בבזיה. ולא ילחם עבור העם ברלון טוב. כיון שאין לו חלק בבזיה. וא"ש הסמיכות. ודו"ק: **מאת** זבחי הוצח לפי מה דאמרו דאף שלל דידהו אשחריי בשבת שכבשו ושבת שחלקו. אם כן אשחריי

אסמכתא בעלמא. ונראה לבאר זה עפ"י מאמר תמוה מנחות כ"ט בשעה שעלה משה כו' וקושר קשרים כו' תלי חלין של הלכות כו' ולא היה יודע מה הן אומרים כו' ואתה נותן תורה ע"י כו' כך עלה במחשבה לפני וכו'. והביאור דהבחירה חפשית. וידיעת השי"ת בשעה שאינה מתגלת לנבחרים אינה מכרחת הבחירה רק ידיעת הנבחר והעלול מכרחת הבחירה. והשי"ת בידיעתו הבלתי חכליתית וזופה ומביט על זמן העמיד כעל ההוה בהשגיה גמורה. ועל זה מורה שם הוי"ה. ששלשה זמנים האלו הם כאחד אללו בלי קדימת אחד לחבירו. שדבר זה אין בכח נבחר להשיג איך הוא. ראה כי לפי מלכ ישראל יתבוללו ישראל בגלותם בצבל בעמים וחלים מדבר אשדודות. וזה יהא סבה לשכחת התורה. ואז לפי העת ולקיום האומה יהא הכרח לאסור בשולי עו"ג. ועל זה רמזה התורה באכל בכסף חשביו. אבל לא שדבר זה מן התורה. רק השי"ת בידיעתו העמיד בהכנימו על מפעלות גדולי האומה העתידים רמו בחכמתו העליונה בחוריה בתנין וכיו"ב ושום נבחר לא יכול להשיג טרם יהיה הדבר רמו הענין. כי אם ידע הלא תהא הבחירה נעדרת ויזכרחו לישא נשים נכריות וכיו"ב. וזה אמר עקיבא בן יוסף כו' כמו דדריש מוא"ז דוגרשה לרבות חלולה וכן כיו"ב. דזה אחרי שאסרו חכמים לפי לורך מלכ האומה והדת מלא שדיעה העליונה העתידיות רמזה בתורה. וזה שאמרו ולא היה יודע מה אומרי שלא היה יכול לידע. שאילו ידע היה ידיעתו מכרחת. וזה כך עלה במחשבה לפני. שלא דרש דברים שלא כוונתי ולא רמותי בתורה. רק שהמחשבה שלי שאינה מכרחת הבחירה כך עלה במחשבה. אמנם לא הוכל לידע. ואחר שילא הדבר למליאות יתגלה לר' עקיבא וחבריו. ודוק:

שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך גמ'. וזו מלות עשה כמו שאמר ירא ד' בני ומלך. לכן אמרו סוף גיזר ושמע שאלו והרגני וכלא כבר היה עליו מורא בשר ודם. פירוש שמלות אימת מלך הוא מלך המלוה אין זה בכלל ומורא לא יעלה כו'. רק כאן אמר ושמע שאלו ולא המלך משום שכבר נקדע מלכותו. א"כ אינו רק בשר ודם שאין אימתו מלוה. ודוק. והקדמונים פירשו דמלך לב מלך ביד ביד ד' והוא כמוכרתי. שבחירתו אינו זידו רק ביד השי"ת ורק כיון שהוא שאל לא מלך הלא ירא אנכי ממנו כו'. ולזה יתכן מה דאמר בקרא עזרא ו' ברוך ד' כו' אשר נתן כזאת בלב המלך כו'. וכן רבינו הק' על אנטיניום בירושלמי מגילה פרק בני

חכמה

שפטים

משך

וְיָשַׁרְתָּ בָּשֶׁם ד' אֱלֹקָיו. איזה שירות שבשם זו שירה. פלא דקודם בראשית הגז כתוב לשרת בשם ד'. אך הכונה דבאן כתוב ד' אלדיו ולא נאמר אלדים בקרבנות רק הו' לבד כדברי בן עזאי, לכן ע"כ דעל שירה קאי. ודוק:

נָבִיא מִקְרָב מֵאֲחִיךָ וכו'. בספרי מאחיד ולא מאחרים. פירוש דאף גר אומעט כמו גבי מלך רק ממוכר שבאחיד, ולכן אמר מקרב אחיהם כו'. ועי' אמר שם עוד יקום לך ולא לעיני פירוש שעל עובדיה אמרו סוף פרק ז' דנסהדרין דגר אדומי היה, רק נבואתו לא היה שיאמר לישראל שיעשו איזה דבר, אך נבואתו היה למפלת עשו ואדום, וכאמרוס מיניה וביה וכו'. ופשוט:

נָבִיא מִקְרָב אֲחִיךָ כְּמוֹנִי. פירוש כמוני בשמות שם נביא לבד לא במעלה, וזה שאמר אליו תשמעון. אפילו לעבור על מילה אחת שבחורה כאליו בהר הכרמל. משום שכל החורה שמעו מפי משה, לכן יכולה להעקר לשעה עפ"י נביא שגם הוא נביא כמוהו בשמות השם, אבל אנכי ולא יהיה לך ששמעו בעלמם מפי הנבזרה אין נביא ראוי לעקור בעצמו אפילו לשעה, וכדאמר ר' יוחנן סוף הנחנקין. וזה ה' הטיבו אשר דברו, שאם שמעו הכל מפי הנבזרה לא ה' יכול אלי' לזכות בהר הכרמל ושאר נביאים, ודוק: **וְאֵת** הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הָאֵת לֹא אֲרָאָה עוֹד. פירוש כמו שדרשו על לא תבנה עוד לכמות שהיתה אבל כו'. כן הכא לכמו שהיתה. אבל אראה במסך המשכן בשמיני דכתיב ותלא אש כו' וירא כל העם ויורו כו' וישתחו:

נָבִיא אֲקִים לָהֶם כו' והיה האיש אשר לא ישמע כו' אנכי אדרש מעמו. פירוש בזה לא יהא כמסך שלא יכול לאמור אם בריאה יברא ובזאת תדעין כו' לא מלבי רק אנכי אדרש מעמו, ולכן לא מלאנו בנביאים כזאת. ודוק:

וְהָיָה לָנוֹס שְׁמָה כָּל רוֹלָח וכו'. לא נזכר כאן בפרשה שישב שם עד מות הכה"ג. ונראה לי דמזה דרשו בריש כה"ג ההורג כ"ג או כ"ג שהרג, אינו יולא משם לעולם, דגלי לן קרא כאן דעד מות הכה"ג אינו עיקר בענין הגלות, דאף באופן שלא יא' במות כה"ג גולה והגלות היא מילה בפני עצמה בלא פרט זה. ובגמ' שם יליף לנוס שמה כל רולח אפילו כ"ג במשמע, ואין כוונת הגמרא מתיבת כל לחודא, דהא הוה יליף מקרא דמסעי כל מכה נפש בשנגה, רק הכוונה מדלל כתיב כאן מיתת כה"ג בפרשה. **אֵל** י"ל עפ"י מה שאמרו בשבועות מתני ליה

יבך

אשתראי לאכול נחורין, ובכל זה אם ישמעו אותם חייבים במתנות, דהשחיטה מתרת אף אם ישארו לאחר מכאן (יעו"י חולין י"ז). ולזה אמר מלת וזבחי הזבח. ודוק: **אִם** שור אם שם ונתן לכהן וכו'. בספרי פ' קס"ה אם שור וכו' בין בארץ בין בחו"ל. יתכן משום דמקום דשור או שם שוין הוא רק בחו"ל, דאלו בארץ אסור לגדל בהמה דקה, ועיין בתמורה י"ח ע"א בתוס' סד"ה אפילו ממירעיהו, דפירשו ממקום שמתר לרעות בהמה דקה יעו"ש:

רִאשִׁית דגן תרושך ויילךך. בירושלמי שביעית פרק ז' על קרא דוישב בארץ טוב דריש שפטורה מן המעשר, פירוש דאינה טיבה לגבי ארץ ישראל (אף לארץ הגלעד), אך שפטורה מן המעשר. וזוה מיושב לדעתי לשון המקרא דשופטים ט' ותאמר להם התאנה החדלתי את מתקי ואת תבואתי הטובה, שאלל זית וגפן לא כתוב הטוב, מפני שהשמן והיין חייבין במעשר ובתרומה, אבל היולא מן התאנים פטור מן התרומה ומעשרות, לכך כתיב הטובה, ודוק:

רִאשִׁית גז לאקד כו'. מה דלא נאמר עד ערבות מואב ח"ש לר' אלעי דאינו נוהג רק בארץ, ובמתנות לש"י רמזים ל"ל דאז כפי מה שדרשו דורשי רשימות שזה היה שבר פנחס, אם כן במדבר לא נהוג מתניתין, כן למד' דנאסר בשר תאור רק בשר נחירה, לכן לא נלטוו במדבר בבשר נחירה, ובשלמים ליכא רק חזה ושוק ודוק:

רַעְמוֹד לשרת בשם ד' הוא ובניו כל הימים. יתכן דמורה לנו דאף בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה ג"כ נוטלים ראשית הגז וזרוע ולחיים. כו' ותרומה, דבניו ראויים לעבודה, אבל חללים אינאמעטו דבניהן אינם ראויים לעבודה. והבן:

וְכִי יבא הלוי כו' אשר הוא גר שם. זה מורה כפי דעת ר"מ בסוף פ"ב דמכות, דלא היו מעלין שבר ללווי, וכפי דאמר בירושלמי לבית דירה נתנו פירוש ולא לנחלה, וזה דאמר אשר הוא גר שם, כמו גר אבל לא שהוא שלו לגמרי, וזוה יתפרש מה דפליגי ר"א ותיק אם עושין מגרש עיר ומגרש שדה בשילהי ערכין דת"ק יליף מקרא דושה מגרש עריהם לא ימכר, ור"א מחלק בין ערי הלויים לערי ישראל, משום דסבר דלבית דירה נתנו ולא למחלוקת, ולכן לא היו הרולחים מעלים שבר ללווי, ומש"ה לא היו הלויים מחזירין (עיין פ"ה דמע"ש), ולכן אסורים לשנות מכפי שנתנו להם, אבל בערי ישראל דשלקן הן מותרין לעשות כאלם החפץ לעשות תוך שלו, ותיק סבר דגם בלויים שלקן הן, לכן לא מחלק, ודוק:

הטעם משום דדרשו על פי ולא ע"פ כתבין והנה ב"ד אמרינן דמועיל כתיבה במעשה ב"ד דהוי כאלו הגירו כבר העדים בפניהן ונחקרה עדותן והם חותמים שפיר המעשה ב"ד. והנה בד"ד לר"ך להיות ביום ולא בלילה, וכן בשלא נכתבו ולא הוזמנו להעיד כשיטת רשב"ם בפרק יש מוחלין גבי שלשה שנכנסו לבקר את החולה יעו"ש, ולזה אמר דאם הם עדים כגון שהוא בלילה או שהוזמנו להעיד וכיו"ב דמקרי עדים אף אם הם שלשה לר"ך מפיהן ולא מפי כתבין, אע"פ דלגבי ב"ד מועיל מעשה ב"ד ע"פ הכתב, זה הכל כשאנו מתורת עדות, הא כשם עדים אף שהם שלשה שראויים להיות ב"ד לא מועיל מפי כתבין, ולכן גבי מיתה דשם איירי דיניי נפשות, ול"ל ב"ד של כ"ג, ואין רבותא בשלשה יותר משנים, לכן כתוב ע"פ למעט מפי כתבין רק אלל שנים ולא ע"פ שלשה, ודו"ק: **ועמ"ד** שני האנשים כו'. הנה מזה על העדים לעמוד ובריש פ"ב דנזבים מיושב שכן פסול להעיד, והוכיחו שם בתוספות מירושלמי דבדיעבד כשר אף דיניי נפשות, ומיושב לפ"ז במלכים כ"א והוסיפו שני אנשים כו' נגדו ויעדהו כו' דרלה להתפרסם דנכות מורד במלכות הוא ונכסיו למלך כו' סנהדרין מ"ח, לכן מורד במלכות לא לר"ך למדייניה וסגי בשיבת העדים, ואי דהא חייבוהו סקילה כדן מגדף דנידון בתמורה וע"ז היו לר"ך למדייניה, ועל כרחין דבדיעבד גם במיושב כשר וכן עשו, ודוק. וכתב ויעדהו חסר וי"ו, להורות דרק אחד העיד שבדרך השם והשני אמר אף אני כמוהו:

ועמ"ד כו' לפני הכהנים והשפטים כו' ודרשו השפטים היטב, והשמיט הכהנים משום דכהנים יש להם לדרוש אלל אורים ותומים, לכן דייק דלגבי עדים אף אם יבואו עדים על אב ב"ד או משום מלחמה להעיד שהרג נפש אין לשאול על העדים באורים ותומים, רק בדרישה מוחשת כדן שופט, שלא כדרך כהנים שהם שואלין באורים, ודו"ק:

והנה עד שקר העד, פירוש דאם נתברר לב"ד אחר שנאמר הדין שהעדים היו פסולים, אף כי נודע להם שהעידו בשקר ג"כ ליתא בהן דין הומה, דהא נמאל דלאו עדים כשרים היו בשעה שהגידו העדות וכמו דאמר בפ' מרובה דאשתכח דבשעה דאסחירו אטביחה פסולים היו, יעו"ש, רק לר"ך שיהיו עדים כשרים צעת הגדת העדים רק ששקר היו בפייהם, והנה העד אשר הוא כשר להעיד נמאל דשקר בעדותו כעת ע"ז יש הומה, וזה עד שקר העד, שכשר להעיד, רק ששקר בעדותו, ומה דנתיב עד חמס פירושו כהאונקלוס סה"ד

יכך ד' א"ל כנה כו', אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל, והואיל במשנה תורה אמר משה כמדבר מפי עלמו וכמו שאמרו בפרק הספינה מפי עלמו, יעו"ש, והיה כמדבר לאלעזר כה"ג שימות וזה לא נאות וכמו שאמרו כנה, לכן לא זכר זה כלל, ולכן ביהושע ק"כ לא נזכר בפרשה זו אלעזר הכהן כמו שנזכר בסיומן י"ט, כ"א, יעו"ש ודוק:

והיה ליום שמה כל רעה, לפי עומק הפשט, הוא כלל ופרט שכל רועה אחד שונג ואחד מויד יום שמה ומפרש וזה דבר הרעה אשר יום שמה וחי, מפרש דין הרועה שונג שהוא יום שמה לחיות, וכי יהי איש שונג כו' וגם כו' ושלחו זקני עירו ומת וכריבי במכות דאמר כן, יעו"ש ודוק:

ואם ירחיב וכו' כאשר נשבע לאבותיך וכו' בספרי הכל בזכות אבות, אשר דבר לתת לאבותיך הכל בזכות אבות, פירשו דמוכח דהשבעה אינה מתרחת לתת את כל הארץ להם ורק כי תשמר את כל המצוה הזאת כו' מוכח דמה שאינו ניתן להם הג' ארצות קיני, קניזי, קדמוני שזה אדום, עמון ומואב הוא ג"כ בזכות אבות כמו שדרשו ז"ל והביאו רש"י בדברים על הפסוק עד מדרך קף רגל, שהכל בזכות אברהם, ולוט נחשב כבנו, וזה שלשה יש זכות אבות רק כי תשמר לעשות כו' אז יהא זכות אבותיך מסייעתך שתקח אותם.

והנה יש שתי אופני גאולות, האחת צעתה שזה אם לא זכו, ואז יתקיים ואת רוח הטומאה אעביר וכו', וגר זאב עם כבש ולא ישמע עוד שוד ושבר כו' ולא יהיה נרצח בשונג ג"כ, והאמת דאחישנה, והיא כאשר יזכו ויהיה דור שכולו זכאי, ואז יהיה עולם כמנהגו נוהג ואין בין וכו' אלל שעבוד מלכיות בלבד, לכן אמר פה ואם ירחיב ד' את גבולך כי תשמר לעשות את כל המצוה, וזה האופן דאחישנה, אז ויהפך לך עוד שלש ערים על השלש האלה:

לא חסיג גבול רעך, לפי שאמר להרוג הרועה סד"א שממונו מותר לגזול, לכן אמר לא חסיג גבול רעך בעה"ט, ומה יאמר עוד יותר עפ"י ההגהות אשר"י דאם הרג אדם אעפ"י דמפטר משום קלבדר"מ, מ"מ מהני תפיסה ואם תפסו יורשו נכסי הרועה אין מוליאין מידו, ויעוין קלות סימן ת"י שהאריך, אי"כ מטעמים מועיל תפיסה אבל לא בקרקע, וקמ"ל עוד דאם חסיג גבול הרועה בקרקע מוליאין מידו, ודוק:

ע"פ שנים עדים או ע"פ שלשה עדים יקום דבר, לעיל כתוב עפ"י שנים עדים או שלשה עדים ומת המת ולא כתוב ע"פ אלל שלשה עדים, וגראה

משך

שפטים

חכמה

דהחורה חששה על כבוד המשפחה של כהן ביחוד והחמירה בשרפה לבת כהן, אבל כששקר הדבר והוזמו והעדים נהרגין, אם ישרפו העדים איך יחקרו על מה? נשרפין ויאמרו, כי העידו על בת כהן שזינתה והוזמו, ויאמר השומע מאן יאמר דהני סהדי שקרי דלמא הני? וכמו שאמרו חידוש הוא מאי חזית כו', ויחזוק הלעז על בת כהן, ובפרט דמלית שרפה לא אשכחן רק בעריות וחששה רחמנא על כבוד המשפחה, וחששה רחמנא ע"ז שלא יהיו נהרגין העדים רק בזמיתם הבועל ולא ידברו מהבת כהן כללי, ובפרט דסקילה או חנק איכא גס בהך דללו עריות, וישתכח הקול ממה שהעידו בשקר, ודוק:

רא תירא מהם כי ד' וכו' המעלך מארץ מלרים. פירושו ע"פ דברי הירושלמי ריש פאה דורו של דוד כולן לריקים היו וע"י שהיה בהם דליטורין היו נוטלין במלחמה כו' אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היו דליטורין היו נוטלין כו', וזה בעת שהעלן מארץ מלרים היו עובדי ע"ז, כמפורש יחזקאל כ' ואת גילולי מלרים לא עזבו ולא היה בהם דליטורין, כמבואר במכילתא פ' באל וזה שאמר שאף אם אתה נמוך במדרגה כמו שהעלוך ממלרים לא תירא מהם:

סוטה מ"ב מ"ט שמע ישראל, פירוש דכל הפרשה בלשון רבים ומ"ט שזה בלשון יחיד, כמו על כלליות האומה ביחד דמדבר בלשון יחיד כו', אלא אפילו לא קימתם אלא ק"ש שו"ע כו'.

אר תיראו כו', הוא אזהרה שבעת המלחמה לא יברחו, ולכן הצורח מקפחין את שוקו, וגם בזה אין עונשין אלא אי"כ מזהירין, דהגם דהוי כרודף שנמוג לב חזירו, גס רודף לריך התראה, אבל קודם שפקדו שרי לבאות מי האיש הירא ילך וישב לביתו, ויעו"י רחב"ן סהמ"ל סימן נ"ח ואינו טענה לפמשי"ב, ופשוט, ומפורש כן בדברי רבינו הל' מלכים סוף פ"ז הלכה ט"ז ומאחר שיכנס בקשרי כו' עובר בל"ת, יעו"ש:

יד וישב לביתו, פירוש ילך ממקום המלחמה לספק מים ומזון ולתקן להם הדרכים, למען בכלות המלחמה ישב לביתו ולא יספה בלחמה, ופשוט:

בר שללה תבין לך וכו', בספרי יכול תהיה ביזהם אסורה ת"ל תבין לך ואכלת את שלל אויבך, הנה ע"כ כוונתו על דברים האסורים לאכול בכ"ז מותר, ואעפ"י שאינו במלחמת ז' עממין, רק מלחמת ערים הרחוקות, והוא כמוש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים, דבכל מלחמה כשיבואו בני לגבול העמים מותרים באכלת

סויד שקר רק נקרא עד חמס על מה שרואה לחמס הנידון, והוא כמו חמס בעלמו וע"ס סופו נקרא עד חמס ורואים אשר תכלית הרשע אשר עשה בהעידו לשקר קראתו תורה עד חמס אנו יודעין מזה דעד חמס, הוא גזלן ודאי, פסול להעיד, ודוק:

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר עשה, ונראה בעיני טעם מושכל ע"ז

דתרי ותרי ננהו [וחדוש הוא], וא"כ חיישין שמה כשהרג הנידון בעדותם ע"י העבירה שטעה ילך הגואל הדם, אביו או בנו, אשר לבבו מר עליו וישכר עדים להזימן בשקר ולהנקם מן העדים ולכפר קלפס בדם העדים אשר בעדותן נהרג בנו או אביו, לכן אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, דקודם שנהרג הנידון אם ישכור הנידון עדים שקרנים להעיד עליו להזים העדים המעידין על מיתתו הלא בטח יראה שלא יזימו השקרנים את העדים, רק כי ישכור אותם להכחישן ויגלל הוא וילא נקי מדיו, דאם יזימו העדים הלא העדים המחוייבין מיתה או מלקות יחפשו אחרי עדים אמיתים להזים השקרנים או אחרי עדים שקרנים ויהיה אין לדבר סוף, וא"כ טפי ניחא להו שיכור עדים להכחישן, דבזה גס העדים לא יחפשו כ"כ להזימן דהם ג"כ אין להם הפסד כלום לא חיוב ממון ולא חיוב נפשות, ודוק.

ולדבר הזה העירני רבינו שלמה בלשון הזהב סנהדרין דף י"ז ד"ה ושני זוממין זוממין שמה יתחייב בע"ד עפ"י עדים וישכור שנים להזימן לפיכך לריך שנים אחרים בעיר שיתראו מהם אם נבוא להזים העדים יבואו אלו השנים ויזמו אותנו, עכ"ל, הרי דמחירא הבע"ד לשכור עדים להזימן וגם המזימין יתיראו ולכך לא ישכור רק להכחישן, ועיין ברבינו בחיי, וזה נכון, ומכל זה לא קשה על שיטת רמב"ם דבמלקות לוקין אף בכאשר עשה, היינו דבמלקות שיש להם קלבה ניחא לאינש דלתכפרי ועל מה שכבר הוכה מן הדין לא יוסיף עוד סרה לשכור עדי שקר, ודוק.

והנה במגדף דגם העד לריך לאחר ולנקוב השם, אם מתוס הרי נקב את השם ויהרג למ"ד חבר אין לריך התראה, ועל כרחין כיון דאין מתכוון לקוב השם רק להרוג את הנידון אין זדונו גדול כ"כ, וכן מלאנו בשבועות הפקדון, שאם נשבע לפטור את עלמו אינו מביא חטאת רק אשם, דאין עבירה על שבועת שקר רק שהוא מתכוון להפסיד ממון חברו, והענין מושכל בכמה מקומות דעבירה חדא מקילה את חברתה, **לאחיו** ולא לאחיותו, יעוין רש"י, והטעם מושכל,

אלדרך וכו' נטון לך ר"ש אומר פרט לעבר הירדן שנטלו מעמלק. והנה בירושלמי דכורים מיימי לה. וקאמר דחלי שבט המנשי לא נטלו מעמלק. אבל תמוה לומר דלא מיימי עגלה ערופה רק בחלק חלי שבט מנשה. והרמב"ם לא פסק כן. ונראה בס"ד דדרש כי ימלא פרט למלוי. ומזה הוי"א ממעט עבר הירדן דתמן שכיחי רולחים. וכדאמר הספרי צ"י מסעי לפי שרוב שוכני דמים בארץ גלעד. ובגדרים כ"ב אבתי לא עברת ירדנא. וא"כ הוי מיעוט חדא. ואשר ינחילך ד' אלדרך למעט עבר הירדן. וא"כ הוי מיעוט אחר מיעוט ומרבינו עבר הירדן. וכי ימלא פרט למלוי היינו עיר שרובה עכו"ם והמיעוט הראשון אינו נעקר לגמרי. וכמוש"כ הגר"א בפ' חוקת ובשניא מס' שביעית. יעו"ש:

זקני העיר ההוא ולא זקני ירושלים. פירוש שזקניה המה זקני כל ישראל. הן הסנהדרין שבליקטת הגזית. ובגמ' מיימי קרא אוחרי יעו"ש. משום דאמרו במכות דעיר שאין בה זקנים מביאה עגלה ערופה יעו"ש:

וכל זקני העיר ההיא כו' ירחלו ידיהם. בספרי אפילו הן מאה. וכן ברמב"ם. אע"ג דמסיק בהוריות דכתיב כל עדת ישראל. פירוש אפילו רוב מן העדה. וכן הגוי כולי. פירוש רובן מתוך כולן. ויעוין בזה שבע שטמה. אך הכוונה. דהיה ל"ל הקרובה אל החלל ועל העיר הוה קאי. ואז הוה רובו מתוך כולו. והוי ככולו ורוב עדת ככל עדת ורוב הגוי ככל הגוי. אבל כאן כתיב זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל. וקאי על הזקנים שהן קרובים וכל אחד מהן הוא קרוב. ומגיד מה גרס הרמיה שהן קרובים לכן לריבים להיות כולן. שירחלו כולן ידיהם. ודוקא ארמיה קפיד. אבל העריפה א"ל להיות ככולן וכן ברמב"ם. וזה ברור. ולפי"ז יתכן אם היו ב"ד שהוקמו אחר המליאה של החלל. אינן לריבין לרחוק. דהמה אינם קרובים אל החלל. רק העיר קרובה אל החלל ורוב זקניה ככולם. ודוק:

כפר לעמך ישראל אשר פדית ד'. יעוין בספרי. והנראה דכוון למה דאמר פרק גמרא הדין דלא נעשו על הנסחרות עד שעברו הירדן. ולמד מ"ד אף על הנגלות לא נעשו שלא יכנסו לערבות. ולכן אמר כפר לעמך ישראל אשר פדית. שאותם פדית באופן שלא היו ערבים. כן לא תעניש כעת על ערבות מה שגרלת אחר. ורוב"ק מוצאתן ונכפר להם הדם. ופשוט:

באכילת כל האסורים כשירעבו. וכמו שהותרה יפ"ת בשביעית. ועיין באדרת אליהו להגר"א. ובפסקא ר"א אומר כי החרם תחרימם יכול תהיה ביזתם אסורה לך. פירוש שהיה חרם לשמים כמו יריחו שהחרים יהושע. ת"ל ובתים מלאים כל טוב. ולפי"ז אפשר דמלחמת ז' עממים שזה לשאר מלחמות. והא דכתיב ובתים מלאים כל טוב. היינו להחזיר דלאו חרם נינהו כמו יריחו. דסד"א לאסור מקרא דהחרם תחרימם. אולם בחולין י"ז סבר רב דמוחר אפילו כחלי דחזירי אף שלא בשעת רעבון ובכל שבט שכיבשו. ושיינו דלא סבר כהספרי רק הא דכתב ובתים מלאים כ"ט היינו להורות דבשבע שכבשו היו מותרין אף בשלא בשעת רעבון בדברים האסורים והרמב"ם פסק כהספרי. ולכן מיימי הקרא דבתים מלאים כ"ט על מש"כ דבשעת רעבון מותר בכל מלחמה. ודוק. ומש"כ הגר"א יכול יהיה שללה לשמים ת"ל תבזו לך יכול יהיה אסור באכילה. [היינו דברים האסורים כנבלות] ת"ל ואכלת את שלל אויבך. אשר לכאורה נפלא הא"ך סד"א ששללה לשמים. ונראה דסד"א כמו במלחמת מדין לקח מכם ל' תרומות לכהנים וללווי. לכן אמר תבזו לך. וזהו כהרמב"ם. ודלא כהרמב"ן. דמליה זו נוהגת לדורות. עיין בספר המלות. ובבר הושג מגמ' ערובה מנחות ע"ז ע"ב. ודוק כצ"ל:

עירובין דף ס"ג לא נענש יהושע שלא היו לו בנים אך בשביל שביטל את ישראל מפ"ר לילה אחת במלחמה. ובה א"ש הא דאמר רבי בפרק הפועלים על ר' אליעזר ב"ש יש בן לאותו לדיק. מפני שהוא אמר שם על דביתו דר"א ב"ש כמה פ"ר ביטלה רשעה זו מירשלי. וא"כ שונאה שאין לה בנים. לכן שאל יש בן לאותו לדיק. ולכן אמר פרי לדיק עץ חיים זה ר"א בר"ש. שמלדו וזכות שלו יש לו בנים. והבן:

רא תחיה כל נשמה. פירוש באדם. אבל בהמה בכלל שלל. ואינו דומה לעמלק שזה להרוג משור ועד שה' דכתיב תמחה זכר עמלק. וכדפירש במילתא שלא יאמרו שור זה של עמלק. אבל צ"י עממין החיו בהמה כמפורש יהושע ק' י"א פסוק י"ד. וכן עשו לסיוחן ועשו כמוש"כ בדברים רק בהמה: **באדמה** אשר ד' אלדרך נטון לך לרשתה. בספרי באדמה ולא לך ע"פ המים בשדה ולא עמון בגל. כן הגירסא בירושלמי ונחזור. ועיין בבלי וראה דהגירסא כלפנינו. עיי"ש:

שם בספרי נטון לך לרבות עבר הירדן. חומה בפסקא רל"ז (לפי גירסת הגר"א) אשר ד'